

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí



Diplomová práce

**Zhodnocení postavení České republiky v procesu
liberalizace mezinárodního obchodu**

**Autor práce: Martina Repatá
Vedoucí diplomové práce: Ing. Olga Regnerová**

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra obchodu a financí

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Repatá Martina

Podnikání a administrativa

Název práce

Zhodnocení postavení České republiky v procesu liberalizace mezinárodního obchodu

Anglický název

Evaluation of the Czech Republic's position in the process of liberalization of international trade

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit postavení České republiky v procesu liberalizace světového obchodu. Dílčím cílem práce je navrhnout řešení na zlepšení proexporní strategie ČR.

Metodika

Práce bude rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části budou využity literární a jiné zdroje. Praktická část bude zpracována na základě analýzy, syntézy, komparace a deskripce dat.

Harmonogram zpracování

1. Úvod	07.2011
2. Cíl a metodika práce	
3. Teoretická východiska práce	11.2011
4. Praktická část práce	12.2011
5. Zhodnocení	
6. Závěr	01.2012
7. Seznam zdrojů	
8. Přílohy	

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

liberalismus, protekcionismus, bariéry obchodu, cla, dovozní licence, kvóty, dohody, mezinárodní obchod

Doporučené zdroje informací

KALÍNSKÁ, E., PETŘÍČEK, V. a kol.: Mezinárodní obchod 1, VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2006

MACHKOVÁ, H. a kol.: Mezinárodní obchodní operace, Grada, 2009

SVATOŠ, M. a kol.: Zahraniční obchod, teorie a praxe, Grada, 2009

ŠTÉRBOVÁ, L.: Zahraničně obchodní politika ČR a její integrace do EU, Vydavatelství Aleš Čeněk Plzeň, 2009

THOMSON H.: International Economics, Global Markets and Competition, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., Singapore, 2006

ČSÚ zahraniční obchod on line

Vedoucí práce

Regnerová Olga, Ing.

Termín odevzdání

březen 2012

doc. Antonín Valder, CSc.

Vedoucí katedry



prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 24.10.2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zhodnocení postavení České republiky v procesu liberalizace mezinárodního obchodu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí diplomové práce Ing. Olze Regnerové za vstřícnou pomoc, věnovaný čas a cenné rady, které mi poskytla v průběhu vypracovávání mé práce.

**Zhodnocení postavení České republiky v procesu
liberalizace mezinárodního obchodu**

**Evaluation of the Czech Republic's position in the
process of liberalization of international trade**

Souhrn

Diplomová práce se věnuje problematice liberalizace mezinárodního obchodu. Na základě provedené analýzy práce hodnotí postavení České republiky v procesu liberalizace mezinárodního obchodu. Česká republika se do tohoto procesu zapojuje po celou dobu své existence, podepsala mnoho bilaterálních smluv s různými státy a patří k zakládajícím členům Světové obchodní organizace.

Významný krok pak představoval vstup do Evropské unie, kdy se Česká republika stala součástí celní unie. V rámci tohoto členství vytváří svou obchodní politiku v souladu se společnou obchodní politikou Evropské unie a stala se jednou ze smluvních stran vícestranných dohod uzavřených v rámci Světové obchodní organizace.

Pro vývoj zahraničního obchodu České republiky je charakteristická rostoucí tendence. V teritoriální struktuře hrají dominantní roli vyspělé tržní ekonomiky a ve zbožové struktuře to jsou stroje a dopravní prostředky. Práce dále obsahuje návrh na zlepšení proexportní strategie České republiky.

Klíčová slova:

liberalismus, protekcionismus, bariéry obchodu, cla, dovozní licence, kvóty, dohody, mezinárodní obchod

Summary

This thesis deals with the issue of liberalization of international trade. On the basis of the analysis it evaluates position of the Czech Republic in the process of liberalization of international trade. The Czech Republic is involved in this process throughout its existence, it has signed many bilateral agreements with different countries and was one of the founding members of the World Trade Organization.

The accession to the European Union and becoming part of the customs union were two very important steps in this process for the Czech Republic. As one member of the European Union, the Czech Republic makes its trade policy in accordance with the Common Commercial Policy of the European Union and has become one of the contracting parties of multilateral agreements concluded by the World Trade Organization.

The development of external trade is characterized by a growing tendency. Developed market economies dominate in territorial structure and machinery and transport equipments dominate in commodity structure. The work includes a proposal how to improve export promotion strategy of the Czech Republic.

Keywords:

liberalism, protectionism, trade barriers, tariffs, import licenses, quotas, agreements, international trade

Seznam použitých zkratk

CEFTA	Středoevropská zóna volného obchodu
CZK	Koruna česká
ČEB	Česká exportní banka
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
EGAP	Exportní garanční a pojišťovací společnost
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EUR	Euro
FMZO	Federální ministerstvo zahraničního obchodu
GATS	Všeobecná dohoda o obchodu se službami
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GSP	Všeobecný systém preferencí
HDP	Hrubý domácí produkt
ITO	Mezinárodní obchodní organizace
JAR	Republika Jižní Afrika
OECD	Organizace pro ekonomickou obnovu a rozvoj
SNS	Společenství nezávislých států
SOP	Společná obchodní politika
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar
WTO	Světová obchodní organizace

Seznam schémat

Schéma 1: Struktura WTO.....	22
Schéma 2: Mapa obchodní politiky ČR jako člena Evropské unie.....	45

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj zahraničního obchodu v období 1993 – 2003.....	50
Tabulka 2: Teritoriální struktura dovozu v roce 1995 a 2003	53
Tabulka 3: Teritoriální struktura vývozu v roce 1995 a 2003	54
Tabulka 4: Vývoj zbožové struktury dovozu a vývozu v roce 2003 ve srovnání s rokem 1993 v mil. Kč	56
Tabulka 5: Vývoj dovozu a vývozu v roce 2004 v porovnání s rokem 2003	58
Tabulka 6: Vývoj dovozu a vývozu v roce 2004	60
Tabulka 7: Teritoriální struktura dovozu a vývozu v roce 2004.....	62
Tabulka 8: Vývoj zbožové struktury vývozu a dovozu v roce 2004	64
Tabulka 9: Vývoj zahraničního obchodu v období 2004 – 2010.....	66
Tabulka 10: Teritoriální struktura dovozu v roce 2004 a 2010	69
Tabulka 11: Teritoriální struktura vývozu v roce 2004 a 2010	70
Tabulka 12: Vývoj zbožové struktury dovozu a vývozu v roce 2010 ve srovnání s rokem 2004 v mil. Kč	72

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj dovozu a vývozu v období 1993 – 2003 v mil. Kč.....	51
Graf 2: Obchodní bilance v období 1993 – 2003 v mil. Kč.....	52
Graf 3: Teritoriální struktura dovozu v roce 1995 a 2003 (v %)	54
Graf 4: Teritoriální struktura vývozu v roce 1995 a 2003 (v %)	55
Graf 5: Vývoj dovozu a vývozu v letech 2003 a 2004 v jednotlivých čtvrtletích v mil. Kč	59
Graf 6: Vývoj dovozu a vývozu v roce 2004 v mil. Kč.....	61
Graf 7: Obchodní bilance v roce 2004 v mil. Kč.....	61
Graf 8: Teritoriální struktura dovozu a vývozu v roce 2004 (v %)	63
Graf 9: Vývoj vývozu a dovozu v letech 2004 – 2010 v mil. Kč	67
Graf 10: Obchodní bilance v období 2004 – 2010 v mil. Kč.....	68
Graf 11: Teritoriální struktura dovozu v roce 2004 a 2010 (v %)	70
Graf 12: Teritoriální struktura vývozu v roce 2004 a 2010 (v %)	71
Graf 13: Výše vývozu do vybraných států v letech 1999 a 2010 v mil. Kč	75
Graf 14: Orientace podnikatelů nabídky služeb pro export	77

OBSAH

1	ÚVOD	13
2	CÍL A METODIKA PRÁCE	15
2.1	CÍL PRÁCE.....	15
2.2	METODIKA PRÁCE.....	15
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	17
3.1	VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	17
3.1.1	<i>Mezinárodní obchod</i>	17
3.1.2	<i>Liberalismus</i>	17
3.1.3	<i>Protekcíonismus</i>	18
3.1.4	<i>Hospodářská globalizace a liberalizace mezinárodního obchodu</i>	18
3.2	SVĚTOVÁ OBCHODNÍ ORGANIZACE – WTO.....	19
3.2.1	<i>Charakteristika WTO</i>	19
3.2.2	<i>Vznik WTO</i>	20
3.2.3	<i>Struktura WTO</i>	22
3.2.4	<i>Dohody a ujednání WTO</i>	23
3.2.5	<i>Postavení České republiky ve WTO</i>	25
3.3	NÁSTROJE LIBERALIZACE MEZINÁRODNÍHO OBCHODU.....	25
3.3.1	<i>Autonomní nástroje</i>	25
3.3.2	<i>Smluvní nástroje</i>	29
3.4	ZAHRAŇIČNĚ-OBCHODNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY.....	30
3.4.1	<i>ČSFR v období 1990 – 1992</i>	31
3.4.2	<i>Česká republika v období 1993 - 2004</i>	36
3.4.3	<i>Česká republika součástí EU</i>	40
3.5	PROEXPORTNÍ STRATEGIE ČR.....	46
3.5.1	<i>Podpora exportu</i>	47
4	PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE	49
4.1	VÝVOJ ZAHRAŇIČNÍHO OBCHODU ČESKÉ REPUBLIKY V LETECH 1993 – 2003.....	49
4.1.1	<i>Vývoj zahraničního obchodu</i>	49
4.1.2	<i>Obchodní bilance</i>	52
4.1.3	<i>Teritoriální struktura</i>	52
4.1.4	<i>Zbožová struktura</i>	55
4.1.5	<i>Zhodnocení</i>	57
4.2	VÝVOJ ZAHRAŇIČNÍHO OBCHODU ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2004.....	58
4.2.1	<i>Vývoj zahraničního obchodu</i>	58
4.2.2	<i>Obchodní bilance</i>	61
4.2.3	<i>Teritoriální struktura</i>	62
4.2.4	<i>Zbožová struktura</i>	64
4.2.5	<i>Zhodnocení</i>	65
4.3	VÝVOJ ZAHRAŇIČNÍHO OBCHODU ČESKÉ REPUBLIKY V LETECH 2004 – 2010.....	66
4.3.1	<i>Vývoj zahraničního obchodu</i>	66
4.3.2	<i>Obchodní bilance</i>	68
4.3.3	<i>Teritoriální struktura</i>	68
4.3.4	<i>Zbožová struktura</i>	71

4.3.5	<i>Zhodnocení</i>	73
4.4	NÁVRH ŘEŠENÍ NA ZLEPŠENÍ PROEXPORTNÍ STRATEGIE ČR.....	75
4.4.1	<i>Návrh na zlepšení v oblasti exportních teritoriálních priorit</i>	75
4.4.2	<i>Návrh na zlepšení v oblasti poskytování informací</i>	76
5	ZHODNOCENÍ	78
6	ZÁVĚR	79
7	SEZNAM ZDROJŮ	81
8	PŘÍLOHY	88

1 Úvod

Pojem globalizace je v současné době velmi rozšířené téma. Jako proces ji lze spojovat s řadou oblastí jako např. ekonomickou nebo politickou. Globalizace v ekonomické oblasti je nesporně spojená i s liberalizací mezinárodního obchodu. Proces liberalizace mezinárodního obchodu započal již po druhé světové válce jako postupné snižování celních i necelních bariér. Česká republika, jako samostatný stát v minulosti nebo jako součást Evropské unie v současnosti, se také podílí na procesu liberalizace. O tom, že je Česká republika významně zapojena do těchto procesů, svědčí i to, že patří mezi zakladatelské státy Světové obchodní organizace, jejíž snaha spočívá v pozitivním ovlivňování vývoje hospodářství celého světa za použití vzájemně uznávaných dohod a principů.

V posledních letech význam, s jakým se vnější ekonomické vztahy podílí na tvorbě hrubého domácího produktu (HDP), roste. Zahraniční obchod se tak stává důležitou součástí mnoha ekonomik. Nástroje, kterými stát ovlivňuje zahraničně-obchodní politiku, jsou různé. Vláda může volit mezi tzv. ochrannými opatřeními nebo naopak volit politikou liberalizace. Oba přístupy sebou přinášejí řadu výhod, ale i řadu nevýhod. To, jaký postoj jednotlivé vlády zastanou, může vysoce ovlivnit budoucí hospodářský vývoj země.

Ekonomický růst České republiky jako státu, který má relativně omezené zdroje, je závislý na exportu. Provázanost české ekonomiky s ostatními zahraničními ekonomikami je nepopíratelná. A tento trend se výrazně zvýšil v 90. letech minulého století a pokračuje i v tomto tisíciletí. Mnoho tuzemských společností se snaží proniknout na zahraniční trhy za účelem většího rozvoje. O jejich úspěšnosti rozhoduje řada faktorů. Jedním z nejvýznamnějších faktorů představuje volba vhodné podnikatelské koncepce.

Zahraničně-obchodní politiku České republiky ovlivnilo několik významných okamžiků v její historii. Prvním okamžikem byl rok 1989, kdy byla Česká republika ještě součástí Československa. Po pádu Železné opony se změnil politický systém a byly otevřeny hranice. Byla vytvořena nová struktura obchodních vztahů. Změnil se způsob a rozsah používání jednotlivých nástrojů obchodní politiky. Další významný okamžik

představoval rok 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie a začala tak uplatňovat společnou obchodní politiku EU. Pro Českou republiku tento krok představoval postupný proces přizpůsobování se mechanismům EU. Současně s těmito změnami se postupně a v rozdílné míře měnila komoditní struktura i teritoriální struktura zahraničního obchodu.

2 Cíl a metodika práce

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je na základě provedené analýzy zhodnotit postavení České republiky v procesu liberalizace mezinárodního obchodu a vyhodnotit jaký vliv měl na vývoj zahraničního obchodu vstup České republiky do Evropské unie. Dále má práce za cíl definovat základní pojmy, které s problematikou liberalizace mezinárodního obchodu souvisí, objasnit úlohu Světové obchodní organizace v tomto procesu a charakterizovat vývoj zahraničně-obchodní politiky České republiky od roku 1990 až po současnost. K dílčím cílům práce patří charakterizovat vývoj zahraničního obchodu České republiky a zhodnotit změny v jeho teritoriální a zbožové struktuře. Dalším dílčím cílem je navrhnout řešení na zlepšení proexportní strategie České republiky.

2.2 Metodika práce

Teoretická východiska práce budou zpracována na základě prostudování odborné literatury v tištěné i elektronické podobě, veškerá použitá literatura bude následně uvedena v seznamu zdrojů. V rámci této kapitoly budou definovány základní pojmy spojené s tímto tématem, bude popsána úloha Světové obchodní organizace v procesu liberalizace mezinárodního obchodu a dále bude provedena charakteristika vývoje zahraničně-obchodní politiky České republiky.

V praktické části diplomové práce bude na základě deskripce a komparace dat provedena analýza vývoje zahraničního obchodu České republiky. Zahraniční obchod bude sledován ve třech obdobích, a to v letech 1993 – 2003, v roce 2004 a v letech 2004 – 2010. Vývoj zahraničního obchodu bude v jednotlivých obdobích charakterizován prostřednictvím vývoje obratu, dovozu, vývozu a obchodní bilance. Dále budou také popsány změny ve zbožové pomoci a teritoriální struktuře zahraničního obchodu České republiky. Zbožové skupiny budou rozčleněny dle Standardní mezinárodní klasifikace zboží podle revize 3, změny v teritoriální struktury budou sledovány u hlavních skupin zemí. Na základě takto získaných výstupů bude provedena syntéza vývoje zahraničního obchodu v jednotlivých obdobích a následně bude provedena komparace těchto období, na jejímž

základě budou zodpovězeny hlavní otázky, které má tato práce zodpovědět. Dále bude v rámci praktické části práce vypracován návrh na zlepšení proexportní strategie, který bude vytvořen na základě prostudování dané problematiky a posouzení aktuální situace na evropských i světových trzích.

3 Teoretická východiska práce

3.1 Vymezení základních pojmů

3.1.1 Mezinárodní obchod

V literatuře se v souvislosti s pojmem mezinárodní obchod vyskytuje i další termín, a to zahraniční obchod. Někteří autoři používají termín mezinárodní obchod jako synonymum zahraničního obchodu, jiní je popisují odlišně. Zahraniční obchod lze definovat jako *„část sféry oběhu zboží, která představuje směnu se zahraničím, tj. překračuje hranice jednotlivého státu či ekonomického celku“* (Fojtíková, 2009, str. 1). Mezinárodní obchod lze popsat jako *„směnu probíhající mezi subjekty, které jsou pro tyto účely považovány různými právními normami za subjekty z rozdílných států“* (Šťastný, 2004, str. 11). Dle této definice lze za mezinárodní obchod považovat např. obchod uskutečněný mezi sousedy z vedlejšího domu, pokud jeden z nich bude kvalifikován dle zákona jako nerezident (Šťastný, 2004). Mezinárodní obchod ovládají dva trendy, a to ochranářství neboli protekcionismus a liberalizace (Rozehnalová, 2010).

3.1.2 Liberalismus

Liberalismus představuje takový přístup k mezinárodnímu a politickému systému, ve kterém je za prvotního aktéra považován jednotlivec a jeho svoboda. Ekonomická svoboda jednotlivce představuje neregulované trhy bez vnějších zásahů, kdy stát provádí pouze takové zásahy, které napomáhají vytvářet prostředí, které pozitivně působí na ekonomické konání jednotlivce (Jiráňková, 2010).

V oblasti obchodní politiky liberalismus představuje postupné odstraňování bariér při obchodování, kdy je umožněn volný pohyb zboží a služeb díky otevírání národních trhů jednotlivých států. Liberální opatření jsou uskutečňována pomocí státních zásahů, a to jak na národní úrovni, kdy je iniciátorem sám stát, tak na mezinárodní úrovni, kde jsou daná opatření realizována prostřednictvím mezinárodních organizací (např. WTO). Hlavním záměrem těchto zásahů je odstranění překážek při vzájemném obchodování mezi jednotlivými zeměmi, což zároveň napomáhá růstu světového obchodu (Fojtíková, 2009).

3.1.3 Protekcionismus

Termín protekcionismus je odvozen z anglického názvu „protect“ neboli chránit. Jeho podstata spočívá v ochraně domácích výrobců před zahraničními konkurenty (Fojtíková, 2009). Dle Fojtíkové (2009) i Šťastného (2004) zde stát představuje roli ochránce, který používá intervenční opatření zaměřená, jak na omezení importu, tak naopak na podporu určitého vývozu.

Mezi nástroje státní intervence, jejichž účelem je ochrana domácího trhu, patří např. importní cla, množstevní omezení technických překážek, které podmiňují uskutečnění směny splněním určitých podmínek, vztahujících se k výrobku, popřípadě i k výrobcí. Dále sem lze zařadit i obchodně-diplomatické aktivity státu, jejichž výsledkem mohou být dobrovolná omezení exportu. K opatřením, která jsou namířena ku prospěchu uskutečnění určité směny, patří veškeré státní výpomoci exportérům, jak ve formě levných úvěrů, dotovaného pojištění, dotovaných obchodních informací, daňových zvýhodnění nebo přímých dotací výroby (Šťastný, 2004).

K hlavním důvodům protekcionismu patří existence nezletilých odvětví, bezpečnostní důvody, ochrana proti nekalým praktikám zahraničních výrobců, ochrana mezd a zaměstnanosti v domácím průmyslu či jeho odvětví nebo zemědělství. Dále lze uvést např. i národní tradice nebo příklon k ekonomickým koncepcím zastávajícím spíše protekcionistické trendy (Rozehnalová, 2010).

V mezinárodním pojetí svobodného obchodu protekcionismus představuje veškeré zásahy státu do dobrovolné směny subjektů v mezinárodním měřítku (Šťastný, 2004).

3.1.4 Hospodářská globalizace a liberalizace mezinárodního obchodu

Globalizaci lze v nejširším slova smyslu chápat jako proces propojování v globálním měřítku. Pojem globalizace se objevuje ve spojení s různými sférami jako např. hospodářská, politická nebo kulturní (Jiránková, 2010).

Hospodářská globalizace je proces, který probíhá již několik století, ale díky působení různých faktorů, kterými jsou např. technologický rozvoj nebo politika liberalizace, se tento proces výrazně zrychlil. Nejdůležitější aspekty ekonomické globalizace spočívají v odbourávání národních ekonomických bariér, rozšiřování obchodních, finančních a výrobních aktivit v celosvětovém měřítku nebo rostoucí moc nadnárodních organizací a mezinárodních finančních institucí (Khor, 2000 [online], www.unctad.org/en/docs/dp_147.en.pdf, cit. 2011-06-14).

Proces liberalizace spočívá v postupném odstraňování tarifních a netarifních překážek mezinárodního obchodu. Veškerá opatření, která jsou přijímána jednotlivými státy ve snaze liberalizovat mezinárodní obchod, lze považovat za cesty vedoucí ke zmírňování protekcionismu. Současná liberalizační jednání se vedou zejména v rámci Světové obchodní organizace (Fojtíková, 2009).

3.2 Světová obchodní organizace – WTO

3.2.1 Charakteristika WTO

Světová obchodní organizace je jediná mezinárodní organizace, která se zabývá pravidly obchodu mezi jednotlivými členskými státy. Její sídlo se nachází v Ženevě. V současnosti má 153 členů a další země jednájí o svém připojení k této organizaci. Jejím cílem je pomáhat obchodníkům se zbožím a službami, vývozcům a dovozcům uskutečňovat jejich obchody (What is the WTO [online], www.wto.org, cit. 2011-06-24).

WTO je místem, kde jsou vedeny obchodní jednání mezi členy a jsou řešeny spory, které vyplývají z obchodu a konfliktních zájmů v rámci této organizaci (Základní informace k WTO a DDA [online], www.mpo.cz, cit. 2011-06-20). Mezi členskými státy WTO se odehrává více než 95 % světového obchodu (Kalínská, 2010).

Mezi hlavní funkce této instituce patří:

- zajistit realizaci Dohody, mnohostranných dohod a vícestranných dohod a cílů v nich obsažených,

- poskytnout prostor pro jednání o otázkách, kterým se věnují výše uvedené dohody, dále pro jednání o dalších otázkách, které se týkají mnohostranných obchodních vztahů,
- realizovat ujednání o řešení sporů,
- spravovat mechanismus přezkoumávání obchodní politiky,
- spolupracovat s Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou, v případech, které se týkají rozvoje světové hospodářské politiky (Rozeňalová, 2010).

Základním cílem WTO je liberalizace mezinárodního obchodu (Rozeňalová, 2010). Mezi další cíle lze řadit zvyšování životní úrovně, dosažení plné zaměstnanosti nebo vyšší a stále rostoucí úroveň reálného důchodu (Základní informace k WTO a DDA [online], www.mpo.cz, cit. 2011-06-20). K dosažení těchto cílů používá následující principy:

- odstranění diskriminace,
- uvolňování obchodu pomocí odstraňování bariér,
- předvídatelnost obchodního systému nebo bariér, které se mohou vyskytovat,
- spravedlivá hospodářská soutěž,
- příznivější obchodní systém pro rozvojové země (Rozeňalová, 2010).

3.2.2 Vznik WTO

Světová obchodní organizace vznikla 1. ledna roku 1995, ale jejímu vzniku předcházela řada událostí. Snahy o liberalizaci mezinárodního obchodu se začaly objevovat již po skončení druhé světové války. Všeobecná dohoda o clech a obchodu – GATT byla první mnohostrannou obchodní dohodou, která obsahovala závazná obchodně politická pravidla a jejímiž pravidly se mezinárodní obchod řídil od roku 1948 až do roku 1994 (Fojtíková, 2009). Vznik této dohody je spojen s pokusem vytvořit třetí instituci tzv. Bretton-woodského systému¹ a to Mezinárodní obchodní organizaci – ITO, která měla fungovat jako odborná organizace OSN a zabývat se mezinárodním obchodem. Jednání o založení ITO byla vedena v New Yorku a Ženevě v roce 1947 a Havaně v roce 1948. Jednání v Ženevě mělo za cíl:

¹ Systém regulace mezinárodních měnových vztahů, klíčovými organizacemi toho systému již byly Mezinárodní měnový fond a Světová banka.

- a) návrh Charty ITO,
- b) přípravu scénáře snížení celních tarifů,
- c) přípravu dohody o clech a tarifech (Rozehnalová, 2010).

Díky značným průtahům při zřizování Mezinárodní obchodní organizace došlo k určitému provizornímu řešení, kdy byly tyto články společně se seznamem úlev a koncesí zařazeny do samostatné úmluvy GATT z roku 1947, která měla fungovat do doby, než bude ustanovena Mezinárodní obchodní organizace (Krpec, 2005 [online], www.ods.cz/eu/download/docs/EPP-ED4.pdf, cit. 2011-06-20).

Na jednání v Havaně byla Charta o založení ITO dokončena. Díky odporu Kongresu USA a jeho následném stanovisku o neratifikaci v roce 1950, se od Charty odklonily i další státy. Charta nakonec ratifikována nebyla a Mezinárodní obchodní organizace nevznikla. (Rozehnalová, 2010). Provizorní dohoda GATT pak zůstala jediným mnohostranným nástrojem pro řízení světového obchodu a během téměř padesáti let se neměnila. V následujících letech byla doplněna např. o část, která byla věnována problematice rozvojových zemí nebo o tzv. vícestranné dohody (Krpec, 2005 [online], www.ods.cz/eu/download/docs/EPP-ED4.pdf, cit. 2011-06-20).

Mezi základní principy, z nichž GATT již od svého vzniku vycházela, patří:

- mezinárodní obchod bez diskriminace,
- ochrana domácího průmyslu výhradně celními sazbami ne jinými obchodními opatřeními,
- řešení sporných otázek pomocí domluvy mezi smluvními stranami (Fojtíková, 2009).

Činnost GATT byla uskutečňována na mnohostranných jednáních smluvních stran, které jsou označovány jako „kola“. Těchto kol proběhlo v období GATT osm. Byla nazývána podle místa, kde se konala, nebo dle osoby, která vyvolala nebo ovlivnila jednání. Seznam jednotlivých kol je uveden v příloze 1. Prvních pět kol, která proběhla v letech 1947 - 1961 bylo věnováno snižování celních tarifů. Následující kola se již nevěnovala pouze clům, ale např. problematice rozvojových zemí nebo snižování netarifních překážek volného

obchodu. V rámci posledního kola tzv. Uruguayského (1986 -1994), kterého se zúčastnilo 123 zemí, došlo ke vzniku nové mezinárodní organizace – Světové obchodní organizace (WTO). Tato organizace, která byla vytvořena na základě výsledků jednání již zmíněného kola, vznikla jako následník GATT. K podpisu závěrečného usnesení došlo v Maroku 15. dubna 1994, čímž byla zřízena WTO, která zahájila svou činnost 1. ledna 1995 (Rozehnalová, 2010).

3.2.3 Struktura WTO

Strukturu Světové obchodní organizace společně s Dohodou ustavující WTO dále tvoří tzv. tři pilíře WTO a to Všeobecná dohoda o clech a obchodu – GATT, Všeobecná dohoda o obchodu se službami – GATS a Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví – TRIPS. Současně s těmito dohodami je struktura WTO postavena i na dvou horizontálních aktivitách. Jsou jimi Ujednání o řešení a sporů a Mechanismus prověrek obchodní politiky, které doplňují základní rámec, na kterém fungují principy WTO (Základní informace k WTO a DDA [online], www.mpo.cz, cit. 2011-06-20). Struktura Světové obchodní organizace je zobrazena v následujícím schématu.

Schéma 1: Struktura WTO

Zastřešující dohoda	Dohoda ustavující WTO		
	Zboží	Služby	Duševní vlastnictví
Základní principy	GATT	GATS	TRIPS
Dodatečné dohody	Další dohody a přílohy týkající se zboží	Přílohy týkající se služeb	
Závazky přístupů na trh	Seznamy závazků jednotlivých členů	Seznamy závazků jednotlivých členů	
Urovnávání sporů	Ujednání a řešení sporů		
Transparentnost	Mechanismus prověrek obchodní politiky		

Zdroj: <http://www.mpo.cz/dokument7894.html>

3.2.4 Dohody a ujednání WTO

Mnohostranné dohody

Mnohostranné dohody představují právní texty, které jsou závazné pro všechny členy WTO. Jedná se cca o 60 dohod, které se týkají spolupráce v oblasti obchodu s nezemědělským zbožím, se zemědělským zbožím, se službami a s právy k duševnímu vlastnictví. Mezi tyto dohody se řadí mimo jiné dohody GATT, GATS a TRIPS (Základní informace k WTO a DDA [online], www.mpo.cz, cit. 2011-06-20).

Listiny koncesí

Tyto listiny obsahují závazné podmínky pro vstup na trh každého člena Světové obchodní organizace. Ve sféře zboží jde především o vymezení celní ochrany a povolené míry vývozních subvencí, v oblasti služeb se jedná o možnosti zahraničních dodavatelů obchodovat se službami (Základní informace k WTO a DDA [online], www.mpo.cz, cit. 2011-06-20).

Vícestranné dohody

V rámci WTO byly sjednány i dvě vícestranné dohody. Tyto dohody fungují na principu dobrovolnosti, tzn., že smluvními stranami nejsou všichni členové WTO, ale jen někteří. Tyto dohody se týkají státních zakázek a obchodu s civilními letadly (Základní informace k WTO a DDA [online], www.mpo.cz, cit. 2011-06-20).

Všeobecná dohoda o clech a obchodu - GATT

GATT se vztahuje na mezinárodní obchod se zbožím. Tato dohoda funguje z pověření Rady pro obchod se zbožím, která se skládá ze zástupců všech členských zemí WTO. Vznikla jako výsledek jednání Uruguayského kola. V rámci obchodního práva se rozlišuje GATT 1994, která obsahuje aktualizované části, a GATT 1947, která představuje původní dohodu (The 128 countries that had signed GATT by 1994 [online], www.wto.org, cit. 2011-06-24).

Tato dohoda upravuje:

- možnost a meze výjimky z principů nejvyšších výhod a národního zacházení zasahujících jejich samotnou podstatu,

- proces „tarifikace“ a další omezování tarifních sazeb,
- podmínky a proces, za nichž je možné přijetí kvantitativních restrikcí,
- meze pro přijetí jiných omezení, které nemají svůj základ v tarifech nebo restrikcích (Rozehnalová, 2010).

Všeobecná dohoda o obchodu se službami - GATS

Služby představují největší a nejdynamičtější složku ekonomiky rozvinutých i rozvojových zemí a tvoří dvě třetiny celosvětové produkce a téměř 20 % světového obchodu. Všeobecná dohoda o obchodu je prvním a jediným souborem mnohostranných pravidel mezinárodního obchodu se službami. Vznikla v rámci jednání Uruguayského kola jako odpověď na neustálý a rychlý růst služeb v ekonomice. Všeobecná dohoda o obchodu se službami je tvořena třemi částmi:

- první část obsahuje obecné principy úpravy,
- druhou část tvoří přílohy, které obsahují pravidla pro konkrétní sektory služeb,
- třetí část obsahuje závazky jednotlivých zemí o přístupu na své trhy (Understanding the WTO [online], www.wto.org, cit. 2011-06-23).

Díky GATS mělo dojít k expanzi obchodu za podmínek postupné liberalizace a transparentnosti (Rozehnalová, 2010).

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví – TRIPS

Stále důležitější součástí obchodu se stávají nehmotné statky. Mnoho produktů, se kterými se dříve obchodovalo jako s běžným zbožím, nyní obsahuje ve své hodnotě vyšší podíl designu nebo nápadu jako např. značkové oblečení. Tvůrci nových nápadů, myšlenek nebo výtvorů by měli mít právo na ochranu před používáním těchto nehmotných statků jinými uživateli. A uplatňovat toto právo za účelem sjednání platby při použití těchto statků jinými uživateli. Tyto práva jsou označována jako práva k duševnímu vlastnictví. Mají řadu podob např. autorská práva, patenty, ochranné známky atd. Různý rozsah ochrany a odlišnosti v prosazování těchto práv v různých zemích světa způsobovaly napětí v mezinárodních ekonomických vztazích. Jako reakci na tuto situaci vznikla v rámci jednání Uruguayského kola Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví – TRIPS, kde byly poprvé představeny pravidla pro obchod s právy

k duševnímu vlastnictví (Understanding the WTO [online], www.wto.org, cit. 2011-06-23).

Tato dohoda se zabývá problematikou:

- způsobu prosazování základních principů obchodního systému a dalších mezinárodních dohod o duševním vlastnictví,
- zajištění dostatečné ochrany právům duševního vlastnictví,
- dodržování těchto práv na vlastních územích,
- řešení sporů o duševním vlastnictví mezi členy WTO (Rozeňalová, 2010).

3.2.5 Postavení České republiky ve WTO

Československá republika patřila mezi 128 zemí, které zakládaly GATT, a přestože se do roku 1989 aktivně nezapojovala do činnosti této organizace, nikdy z ní nevystoupila. Po rozdělení Československa se obě země staly členy GATT. Česká republika patří mezi zakládající členy WTO. Po vstupu České republiky do EU sice nadále zůstává členským státem, ale již nevystupuje samostatně, ale jako stát Evropské unie, kdy za ni vystupují ve WTO zástupci Evropské komise. Dohody a ujednání WTO představují základní smluvní rámec, v němž Česká republika uskutečňuje svou obchodní politiku, a to i po vstupu do EU (Základní informace k WTO a DDA [online], www.mpo.cz, cit. 2011-06-20).

3.3 Nástroje liberalizace mezinárodního obchodu

K uskutečňování své obchodní politiky vláda používá několik opatření. Z pohledu mezinárodního práva jsou tato opatření rozdělována na autonomní a smluvní nástroje. K hlavním nástrojům liberalizace mezinárodního obchodu patří snižování významu autonomních opatření a naopak posilování smluvních opatření v podobně bilaterálních a multilaterálních smluv (Fojtíková, 2009).

3.3.1 Autonomní nástroje

Tyto nástroje představují jednostranná, autonomní opatření, která stát přijímá za účelem ochrany domácích producentů před vnějším prostředím. Mohou mít podobu omezení

dovozu konkurence-schopnějšího zahraničního zboží nebo podpory vývozu zboží tuzemských výrobců. Jsou rozdělovány do dvou skupin a to na tarifní a netarifní (Fojtíková, 2009). Jiný autor autonomní nástroje rozděluje na pasivní a aktivní opatření (Beneš, 2004).

3.3.1.1 Tarifní nástroje

Tarifní nástroje představují taková opatření, jejichž hlavní význam spočívá v ochraně trhu před přílivem nekvalitního zboží ze zahraničí. Tarifními jsou nazývány proto, že právě pomocí tarifů jsou vymezeny množstevní podmínky vývozu a dovozu. V době, kdy je trh nasycen, tyto nástroje představují hlavní obchodní bariéry mezinárodního obchodu (Hes, 2005). Mezi tato opatření se řadí především cla, celní kvóty, celní stropy a dále daně, dávky a poplatky (Fojtíková, 2009).

Clo

„Clo představuje peněžitou částku, kterou vybírá stát v souvislosti s dovozem zboží.“ (Fojtíková, 2009, str. 25). Dle Beneše (2004, str. 48) jsou cla *„dávky vybírané při přechodu přes celní hranice státu.“* Přitom dále zdůrazňuje, že celní hranice v některých případech nemusí být shodná s hranicemi státními např. letiště, celní zóny nebo celní skladiště.

Clo lze dělit z hlediska účelu, způsobu výpočtu a směru pohybu. Z hlediska účelu lze pak rozlišovat clo fiskální (finanční), ochranné a zvláštní. (Beneš, 2004).

Clo fiskální (finanční)

Jeho cílem je zajištění potřebných prostředků pro financování státních výdajů, a to především v hospodářsky méně vyspělých zemích (Fojtíková, 2009).

Clo ochranné

Jeho funkce spočívá v zajištění ochrany tuzemských producentů před dovezeným zbožím ze třetích zemí. Kdy ochranná cla uměle zvyšují cenu dovážených výrobků, tak aby neohrožovaly postavení domácích výrobků. V případě že jsou sazby tak vysoké, že zcela vyloučí zahraniční konkurenci, jsou označovány jako prohibitivní. Díky jejich

působení má tuzemský výrobce šanci ovládnout domácí trh, případně se připravit na exportní expanzi (Beneš, 2004).

Clo zvláštní

Toto clo lze rozdělit do několika skupin:

- **preferenční**, které má za úkol zvýhodnit danou zemi v rámci preferenčních smluv nebo integračních uskupení,
- **diferenční**, jehož funkce spočívá ve zvýhodnění domácích přepravců, kteří dopravují zboží na cizích lodích,
- **vyrovnávací** (antidumpingové) představuje dodatečné clo, které je uvaleno na dovážené zboží z důvodu odstranění nebo negování výhod, které vývozní země poskytuje určitým výrobcům,
- **kompenzační**, které je variantou cla vyrovnávacího, kdy vyšší celní sazby jsou používány z důvodu ochrany domácích výrobců, proti levné zahraniční konkurenci (Beneš, 2004).

Fojtíková (2009) clo zvláštní nevyčleňuje jako samostatnou skupinu, ale řadí ho ke clům ochranným, která mají specifický charakter. Navíc to této skupiny řadí ještě clo odvetné, které má podobu přírážky k celním sazbám, případně je zavedeno další clo na přechodnou dobu, z důvodu hospodářské odvety při dovozu ze státu, který diskriminuje jinou zemi v hospodářských vztazích.

Podle způsobu výpočtu se clo dělí na valorické, specifické, smíšené (Beneš, 2004).

Fojtíková (2009) do této skupiny řadí i clo diferencované.

Clo valorické je dávka, která je stanovena určitým procentem z ceny, zpravidla z ceny CIF² (Beneš, 2004).

Clo specifické je vyměřeno pevnou částkou za fyzickou jednotku např. kus, tunu, litr atd. (Beneš, 2004).

Clo smíšené představuje kombinaci cla valorického a specifického. Cílem těchto cel je stanovit nejnižší clo a zároveň působit proti dovozu levného zboží (Beneš, 2004).

Clo diferencované má sazbu stanovenou v procentech, odstupňovanou pro různé ceny téhož druhu zboží u diferencovaného valorického cla, nebo je stanoveno za jednotku míry,

² V ceně je započítávána doprava, pojištění a ostatní náklady spojené s dodáním zboží do země určení.

váhy nebo od kusu, odstupňovaně podle cen zboží u diferencovaného specifického cla (Fojtíková, 2009).

Fojtíková (2009) i Beneš (2004) dělí clo z hlediska směru pohybu shodně na dovozní, vývozní a tranzitní.

Clo dovozní je nejběžnějším a nejvýznamnějším prostředkem obchodní politiky pro ochranu domácího trhu (Fojtíková, 2009).

Clo vývozní může být použito z důvodu fiskálního (finančního) nebo ochranného. V současnosti se tento druh cla používá spíše výjimečně (Fojtíková, 2009).

Clo tranzitní (průvozní) původně plnilo fiskální funkci. Díky rozvoji dopravy byla tranzitní cla nakonec ve vyspělých zemích zrušena (Fojtíková, 2009).

Celní kvóty, celní stropy

Tyto nástroje představují kombinaci tarifních a netarifních opatření, kdy je umožněno na tuzemský trh dovážet určitý výrobek za zvýhodněnou celní sazbu v rámci stanovené kvóty. Rozdíl mezi celními kvótami a celními stropy spočívá v tom, že v případě vyčerpání celní kvóty již nemůže být na dovážené zboží uplatňována snížená celní sazba, zatímco v případě celního stropu je snížená celní sazba uplatňována i nadále, a to do okamžiku, kdy nějaký subjekt, v případě EU tuto roli plní členský stát, nepožádá o zrušení tohoto stropu (Fojtíková, 2009).

Daně a celní poplatky

Do této skupiny patří daně a celní poplatky spojené s používáním celního prostoru, poplatky na zabezpečení celně statické služby nebo poplatky za uskutečnění celního řízení. Na základě Dohody o zřízení WTO se již tento druh tarifních poplatků neuplatňuje. Spotřební daň nebo daň z přidané hodnoty je vybírána v rámci celního řízení společně se clem na základě paritní doložky (Fojtíková, 2009).

3.3.1.2 Netarifní nástroje

Netarifní nástroje se stejně jako tarifní nástroje řadí k protekcionistickým prvkům mezinárodního obchodu. Představují omezování dovozů a vývozů ve formě množstevních

kvót, které jsou direktivně stanoveny (Hes, 2005). K netarifním nástrojům patří především množstevní omezení, opatření státu v oblasti fiskální politiky a devizového režimu a technické překážky (Fojtíková, 2009).

Množstevní omezení

Množstevní omezení jsou nejčastěji uskutečňovány formou dovozních nebo vývozních licencí. Představují jednorázové povolení k dovozu nebo vývozu zboží, včetně pravidel obchodních operací (Hes, 2005). Vydávání licencí je spojeno se složením kauce (Fojtíková, 2009).

Opatření státu v oblasti fiskální politiky a devizového režimu

Cílem státu při zavádění těchto opatření je snížit náklady a posílit konkurenční schopnost domácích výrobců a vývozců. Mezi tato opatření se řadí devizová regulace a omezení transferu kapitálu, daňová politika, zavedení dovozních depozit, opatření v úvěrové oblasti a dále různé formy subvencí výroby nebo vývozu (Fojtíková, 2009).

Technické překážky

Technické překážky obchodu zvyšují náklady, dovozní ceny a způsobují snižování konkurenceschopnosti dovážených výrobků. Finančně a časově náročné je i samotné zajišťování potřebné dokumentace pro zajištění dovozu daného výrobku na tuzemský trh, což představuje další překážku při obchodování (Fojtíková, 2009).

3.3.2 Smluvní nástroje

Smluvní nástroje představují souhrn různých smluv, dohod nebo ujednání, které jsou uzavřeny mezi dvěma nebo více státy, které slouží k regulaci obchodu (Fojtíková, 2009). Tyto dohody jsou projevem suverenity státu uzavírat s jinými zeměmi smluvní vztahy. Jednání o jakémkoli typu smluvního ujednání musí vycházet z autonomních prostředků obchodní politiky daných zemí, zároveň musí respektovat obecné principy mezinárodního práva a také závazky každé země vyplývající z členství v mezinárodních organizacích hospodářského charakteru či integračních seskupení (Beneš, 2004). Smluvní nástroje umožňují realizovat obchod za podmínek, které si zúčastněné země dohodnou. Proto jsou

přínosné jak pro malé státy, tak i pro velké státy, i přestože ekonomicky silnější subjekt při sjednávání obchodních podmínek zastává stěžejní roli. Nejstarší formu smluvních nástrojů představuje mezinárodní smlouva, která zajišťuje kulturní komunikaci mezi národy, které spolu obchodují. Tyto smlouvy je možné členit:

- dle počtu účastníků – dvoustranné, mnohostranné,
- dle možností omezení přístupu k nim – otevřené, polootevřené, uzavřené,
- dle předmětu úpravy (Fojtíková, 2009).

U jednotlivých smluv se lze setkat s různými typy doložek především s reciproční doložkou, s paritní doložkou nebo s doložkou nejvyšších výhod (Beneš, 2004).

Reciproční doložka

Dle této doložky se práva a povinnosti smluvních stran na sebe váží tak, že strany je pokládají za rovnocenné a vzájemně se podmiňující (Beneš, 2004).

Paritní (nacionální) doložka

Paritní doložka představuje závazek smluvních stran jednat se subjekty druhého státu jako s vlastními (Beneš, 2004).

Doložka nejvyšších výhod

Tato doložka představuje závazek jedné smluvní strany poskytnout jiné straně takové výhody, které by byly poskytnuty kterémukoli třetímu státům. Hlavním cílem je vyloučit vzájemnou diskriminaci smluvních stran (Beneš, 2004).

3.4 Zahraničně-obchodní politika České republiky

Zahraničně-obchodní politika patří mezi nedílné součásti zahraniční politiky každé země. Kromě nástrojů pro naplnění ekonomických cílů zahrnuje také strategické cíle, strategickou teritoriální orientaci a konkrétní podporu vývozu (Kalínská, 2010).

Na současnou podobu zahraničně-obchodní politiky ČR mělo vliv několik skutečností. Rozhodující význam mělo utváření zahraničně-obchodní politiky v období ekonomické transformace. Na počátku tohoto procesu stály politické změny, které se odehrály v listopadu 1989 (Fojtíková, 2009). Do této doby byla ekonomika Československa centrálně plánovaná, a charakterizovala ji uzavřenost, nesměnitelná měna

a monopolizovaný sektor podniků zahraničního obchodu (Volejníková, 2004 [online], <http://hdl.handle.net/10195/32248>, cit. 2011-07-18).

„Smyslem ekonomické transformace v Československu a později v České republice byla přeměna systému fungování centrálně plánované ekonomiky na tržní ekonomiku“ (Fojtíková, 2009, str. 97). Byl odstraněn státní monopol zahraničního obchodu a státní devizový monopol. Došlo k nahrazení státních plánů vývozu a dovozu klasickými nástroji zahraničně obchodní politiky. Rozpad Rady vzájemné hospodářské pomoci – RVHP v roce 1991 patřil k důležitým faktorům, které měly vliv na vývoj zahraničně-obchodní politiky ČR. Díky tomu zaznamenalo Československo ztrátu východních trhů a vyskytla se potřeba nalézt nové odbytové trhy pro výrobky. Konkurence na vyspělých západních trzích zapříčinila, že se české výrobky zpočátku neuměly příliš prosadit, proto hlavní vývozní položky tvořily především suroviny, palivo a polotovary (Fojtíková, 2009).

Další významný okamžik představoval zánik československé federace 31. 12. 1992 a vznik samostatného státu Česká republika 1. 1. 1993. Mezi nově vzniklými státy byla zavedena na hranicích celní a pasová kontrola a obě země si k sobě navzájem musely vytvořit novou ekonomickou vazbu (Fojtíková, 2009).

Po připojení k EU se Česká republika stala součástí celní unie a začala uplatňovat společnou obchodní politiku EU. V rámci této politiky členské státy uplatňují na dovozy a vývozy z a do třetích zemí jednotné úpravy obchodních vztahů (Plchová, Ahrhám, Helísek, 2010).

3.4.1 ČSFR v období 1990 – 1992

Po roce 1989 do té doby centrálně plánovaná ekonomika Československé republiky musela projít procesem ekonomické transformace na tržní ekonomiku, která je postavená na soukromém vlastnictví. Tento proces požadoval radikální strukturální změny, včetně liberalizace cen, liberalizace zahraničního obchodu a investic, odstranění vládních subvencí, vytvoření kapitálových a finančních trhů a privatizace všech forem vlastnictví.

Dále bylo nutné vytvořit nový právní řád pro tržní ekonomiku, provést reformu soudnictví a transformaci bankovního systému (Židek, 2006 in Marek, Baun, 2010).

Zahraně-obchodní politika byla ovlivněna novou orientací zahraniční politiky Československa, která vykazovala snahy o liberalizaci českého zahraničního obchodu. Rychlost s jakou měla být liberalizace českého zahraničního obchodu realizována, byla předmětem debat. Díky rychlé liberalizaci, vyvstaly obavy o československé producenty a jejich neschopnosti obstát v konkurenčním boji se zkušenými zahraničními výrobci. Zároveň vznikly i obavy z důvodu prudkého růstu importu, který by při fixním měnovém kurzu znamenal velký tlak na devizové rezervy země. Aby vláda předešla těmto hrozbám, zavedla dovozní přírážku, díky které mělo dojít ke zpomalení případného náhlého nárůstu dovozu a zamezení vyčerpání devizových rezerv. Zahraniční obchod spadl do kompetence federálního ministerstva zahraničního obchodu, pod jehož vedením započal v roce 1991 i proces liberalizace zahraničního obchodu. Zahraniční obchod začal být realizován výrobními a vývozními organizacemi na čistě komerčním základě (Fojtíková, 2009). Současně byla zahraničně-obchodní politika Československé republiky také ovlivněna účastí na mezinárodně uznávané dohodě GATT (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010).

3.4.1.1 Nástroje zahraniční politiky

Autonomní nástroje

Autonomní tarifní nástroje představovala především cla. Funkce cla v centrálně plánované ekonomice byla značně deformována. Z důvodu neexistence přímého dopadu zahraničních cen na domácí subjekty, byly prakticky vyloučeny ekonomické účinky ve vztahu k domácím producentům a spotřebitelům. Průměrné celní sazby v československém sazebníku byly relativně nízké, v roce 1990 tato sazba činila 5,3 %, což bylo o 0,6 % méně než sazba v ES. V následujícím roce proběhly práce na restrukturalizaci československého sazebníku, kdy došlo k zvýšení průměrného celního zatížení na 5,7 %. Změny byly provedeny k 1. 1. 1992 a týkaly se:

- změny zbožové struktury z důvodu přebírání kombinované nomenklatury ES

- změny celeních sazeb u zhruba 1500 položek, kdy se z nich asi 1000 zvýšilo a asi 500 snížilo. Největší zvýšení se týkalo potravinářských a zemědělských výrobků (Plchová, Abrhám, Helísek, 2010).

Díky tomu, že u 97 % všech sazeb byla ČSFR smluvně vázána v rámci GATT, nemohla zvyšovat sazby bez jejího souhlasu. Souhlas ke změně celního tarifu získala v roce 1991 na 47. zasedání smluvních stran v Ženevě ve formě udělení výjimky tzv. waiveru. I přes tuto skutečnost byla ve srovnání s jinými státy úroveň tarifní ochrany ČSFR nedostačující (Fojtíková, 2009).

Netarifní opatření byla přijímána formou vládních nařízení nebo vyhlášek FMZO. Tato opatření měla nejčastěji podobu úředních povolení nebo zákazu vývozu do některých států. Další formu netarifní ochrany představovaly např. vyrovnávací dávky při dovozu nebo dovozní přírážky (Fojtíková, 2009).

Smluvní nástroje

Po roce 1989 bylo nutné vytvořit podmínky pro rozvoj obchodu a hospodářských vztahů s oblastmi, kde dříve z politických důvodů existoval bezesmluvní stav. Jednalo se o uzavření dvoustranných dohod např. s Izraelem, Jižní Koreou nebo JAR. Dále proběhla úspěšná jednání s různými zeměmi a integračními seskupeními o poskytnutí celních preferencí „GSP“, čímž se výrazně snížilo celního zatížení pro československý vývoz do daných oblastí. Uskutečnila se jednání o zrušení nebo navýšení různých limitů a kvót, které omezovaly vývoz československých výrobků do některých oblastí (Plchová, Abrhám, Helísek, 2010). Bylo nutné vytvořit nový smluvní rámec pro obchodování s celým regionem bývalého RVHP i dalšími státy, které byly socialisticky orientovány (Fojtíková, 2009). V roce 1990 byl také obnoven režim nejvyšších výhod v obchodě s USA v souladu s pravidly GATT na základě nově uzavřené dohody. Nově vzniklé obchodní smlouvy a dohody byly uzavírány na stejných principech jako ve vztahu k tržním ekonomikám. (Plchová, Abrhám, Helísek, 2010).

3.4.1.2 ČSFR a GSP

GSP neboli Všeobecný systém preferencí představuje systém opatření, v rámci nichž poskytují rozvinuté země nebo jejich uskupení rozvojovým zemím jednostranně zvýhodněný přístup na svoje trhy, vše v souladu s GATT. Opatření mají napomáhat mimo jiné také k tomu, aby se rozvojové země více zapojovaly do mezinárodního obchodu a zvýšené výnosy plynoucí z vývozu mohly dále využívat na podporu vlastních strategií zaměřených na snižování chudoby nebo udržitelný rozvoj (Systém všeobecných celních preferencí [online], www.mpo.cz, cit. 2011-07-15).

Jde o dočasné autonomní preference. Systém obsahuje režim volného obchodu vztahující se na průmyslové výrobky a polotovary. Výjimkou jsou produkty, na které se vztahují kvantitativní restrikce nebo ochranný režim tj. železné nebo ocelářské výrobky. Na konci roku 1991 evropské i mimoevropské země s vyspělou tržní ekonomikou začaly poskytovat tyto preference zemím Střední a Východní Evropy včetně Československa. Evropská unie přestala s poskytováním GSP těmto zemím po uzavření Prozatímních dohod, pro Českou republiku to byl rok 1992. (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010).

3.4.1.3 Zóna volného obchodu mezi ČSFR a ES

Evropská dohoda o přidružení ČSFR, Maďarska a Polska k Evropským společenstvím byla podepsána 16. prosince 1991. Dohoda obsahovala harmonogram pro vytvoření zóny volného obchodu mezi ČR a ES do 1. ledna 2002 (Česká republika v EU [online], ec.europa.eu, cit. 2011-06-28). Dále také obsahovala ustanovení o volném pohybu pracovních síl, pohybu kapitálu, politickém dialogu a hospodářské, kulturní a finanční spolupráci. Současně s touto dohodou byla podepsána i Prozatímní dohoda o obchodu a otázkách s obchodem souvisejících mezi ČSFR a EHS³ a ESUO⁴, která vešla v platnost 1. března 1992. Jejím účelem bylo urychlit vytváření zóny volného obchodu, která měla být dokončena během desetiletého přechodného období, které započalo dnem podpisu Evropské dohody. Tato dohoda byla založena na vzájemném přístupu k odstraňování cel

³ Evropské hospodářské společenství bylo předchůdcem Evropských společenství.

⁴ Evropské společenství uhlí a oceli. Jeho cílem byla podpora rozvoje dvou průmyslových odvětví – ocelářství a těžby a zpracování uhlí. Mezi členskými a přidruženými státy byla zrušena cla a vývozní kvóty, byl uvolněn pohyb určité pracovní síly, byly odstraněny diskriminace, státní subvence, sjednoceny ceny a dopravní tarify. Vzniklo v roce 1951.

a jiných bariér mezi ČSFR a ES. Dílčí závazky byly splňovány asymetricky ve prospěch ČSFR (Fojtíková, 2009).

V roce 1992 došlo k rozporu mezi ČSFR a ES, kdy Evropská společenství přijala ochranná opatření a zahájila antidumpingové řízení proti vývozcům oceli z ČSFR z důvodu zvýšeného vývozu do ES. Na konci roku 1992 po průběžných jednáních mezi oběma stranami byl přijat dokument, který upravoval vývoz ocelářských výrobků do zemí ES. Ten vešel v platnost do 1. června 1993. Tato dohoda omezovala liberalizaci českého vývozu ocelí do roku 1995, zároveň ale zaručovala českým vývozcům zajištěné, ač nižší kvóty pro vývoz oceli (Fajmon, 2004).

3.4.1.4 Zóna volného obchodu mezi ČSFR a ESVO

Evropské sdružení volného obchodu – ESVO představuje seskupení zemí, mezi nimiž vzniklo pásmo volného obchodu vztahující se pouze na průmyslové výrobky. Členskými státy se staly ty země, které nemohly přijmout systém stanovený v rámci EHS (Evropské sdružení volného obchodu [online], www.businessinfo.cz, cit. 2011-07-12). Dne 23. února 1992 byla podepsána Dohoda o volném obchodu mezi ČSFR a ESVO, která se vztahovala na průmyslové výrobky tj. na zpracované zemědělské výrobky, na ryby a mořské produkty. V rámci této dohody bylo ustanoveno odstranění cel u těchto výrobků do 10 let. Dohoda již v počátku představovala liberalizaci téměř 80 % vzájemného obchodu a další překážky byly odstraňovány asymetricky ve prospěch ČSFR (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010).

3.4.1.5 Středoevropská zóna volného obchodu

Středoevropská zóna volného obchodu – CEFTA sdružovala země jihovýchodní Evropy, které nebyly členy EU, ale usilovaly o vstup. CEFTA byla založena v roce 1992 a Československo⁵ patřilo mezi základající členy společně s Polskem a Maďarskem. Později přibyly i další státy a to Slovinsko, Rumunsko, Bulharsko a Chorvatsko (CEFTA 2006 – Středoevropská zóna volného obchodu [online], www.businessinfo.cz, cit. 2011-07-15). Cílem původní čtveřice států bylo vytvořit zónu volného obchodu v přechodném období, které mělo být ukončeno nejpozději 1. ledna 2001. Dohoda obsahovala časový

⁵ I přestože ČR a SR byly stále součástí federace, oba státy se jednání účastnili již jako dva samostatné státy.

harmonogram, dle kterého měla být cla a další netarifní překážky obchodu odstraňovány. Původní členové museli být členy WTO, mít uzavřenou asociační smlouvu s EU obsahující ustanovení o budoucím úplném členství v EU a mít dokončeny bilaterální rozhovory o volném obchodu se současnými členskými státy CEFTA (Fojtíková, 2009).

3.4.2 Česká republika v období 1993 - 2004

Se vznikem ČR se změnilo i institucionální zajištění fungování zahraničního obchodu. Hlavním koordinačním orgánem zahraničně-obchodní politiky se stalo Ministerstvo průmyslu a obchodu. Zároveň byla nutná spolupráce s ministerstvem zahraničních věcí v oblasti ekonomické diplomacie a dalšími ministerstvy např. ministerstvem zemědělství nebo ministerstvem financí. K dalším partnerům MPO patřily průmyslové svazy zastoupeny Svazem průmyslu a dopravy a Hospodářskou komorou. Spolupráce probíhala i s institucemi na podporu exportu, jako CzechTrade⁶, EGAP⁷ nebo Česká exportní banka (Beneš, 2004).

V tomto období se zahraničně-obchodní politika ČR vyznačovala:

- „*„dodržováním smluvních závazků vyplývajících ČR z celní unie se SR,*
- *plněním smluvních závazků ČR, ke kterým se zavázala v rámci dohod o vytváření zón volného obchodu (EU, CEFTA, státy ESVO),*
- *podepisováním preferenčních dohod se státy, s nimiž měla EU již uzavřeny příslušné preferenční dohody (např. s Tureckem, Izraelem),*
- *podpisováním preferenčních dohod se státy, které byly k EU přidruženy stejným způsobem jako ČR, tj. měly podepsány asociační dohody s EU (např. Litva, Lotyšsko, Estonsko apod.),*
- *plněním závazků v oblasti snižování celních a jiných bariér v obchodě se smluvními stranami GATT, resp. členskými státy WTO“ (Fojtíková, 2009, str. 114).*

⁶ Česká agentura na podporu vývozu

⁷ Exportní garanční a pojišťovací společnost

3.4.2.1 Nástroje zahraničně-obchodní politiky

Autonomní nástroje

Tarifní nástroje představovaly především cla a celní sazebník, celní kvóty. Nejčastěji používaný tarifní nástroj zahraničně-obchodní politiky ČR představovalo dovozní clo. V období ekonomické transformace plnilo především funkci ochranou a fiskální. Obě tyto funkce byly ale silně ovlivňovány liberální obchodní politikou ČR. Česká republika uplatňovala vůči zemím, se kterými neměla uzavřenou žádnou preferenční dohodu a na které neplatila doložka nejvyšších výhod v rámci GATT všeobecnou celní sazbu, která se vyznačovala nejvyššími celními sazbami. Smluvní sazby cla se uplatňovaly na základě dvoustranných nebo mnohostranných smluv o vzájemném poskytování celních výhod (Fojtíková, 2009).

V 90. letech se v ČR používaly celní kvóty, které byly aplikovány na bázi smluvního cla. Konkrétně to byly celní kvóty, jež byly výsledkem jednání ve WTO obsažené v Dohodě o zemědělství, dále celní kvóty prozatímního charakteru a nakonec preferenční celní kvóty, které byly aplikovány na základě podepsaných preferenčních obchodních dohod (Fojtíková, 2009).

K netarifním nástrojům se řadily především licenční systémy, státní subvence a vývozní dotace, fiskální opatření, antidumpingová opatření, standardy a technické předpisy, sanitární nebo rostlinolékařská opatření a jiná ochranná opatření. V některých případech docházelo i k samotnému zákazu obchodu (Fojtíková, 2009).

Smluvní nástroje

Po rozdělení ČSFR převzaly práva a povinnosti z dříve uzavřených dohod oba nově vzniklé státy. Smluvní nástroje zahraničně-obchodní politiky ČR představovaly bilaterálních obchodní vztahy a multilaterální obchodní vztahy (Fojtíková, 2009). Nejvíce používané byly bilaterální prostředky obchodní politiky a představovaly je obchodní smlouvy a dohody, dohody o volném obchodu, dohody o zamezení dvojího zdanění, dohody o podpoře a ochraně investic a další (Beneš, 2004). Multilaterální obchodní vztahy byly rozvíjeny především s členskými státy EU, ESVO a CEFTA (Fojtíková, 2009).

3.4.2.2 Celní unie mezi ČR a SR

Po rozdělení ČSFR vznikla celní unie ČR a SR, která byla smluvně zajištěna Smlouvou o vytvoření celní unie. Tato dohoda byla podepsána již 29. října 1992 a v platnost vešla 3. května 1993, ale prozatímně byla prováděna již od 1. ledna 1993 (Fojtíková, 2009). K hlavním cílům a zásadám této dohody patřily:

- *„volný pohyb zboží a služeb, integrace ekonomik a hospodářské politiky smluvních stran a zabezpečení příznivých podmínek pro rozvoj obchodu celní unie s třetími státy,*
- *na celním území unie realizují smluvní strany shodnou obchodní a celní politiku vůči třetím stranám,*
- *obchodní a celní politika bude v dohodnutém rozsahu koordinována Radou celní unie,*
- *celní unie uplatňuje společný celní tarif vůči třetím státům,*
- *volný pohyb zboží a služeb mezi oběma smluvními stranami bude zabezpečován odstraněním cel a množstevních omezení“* (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010, str. 48).

I přestože cla nebo množstevní omezení neměla být zaváděna, díky řadě problémů byla mezi ČR a SR ochranná opatření uplatňována. Jako důvody byly uváděny veterinární či bezpečnostní hlediska nebo odvetná opatření jako odpověď na zavádění ochranných opatření druhou stranou. Netarifní opatření představovala množstevní kvóty, které vzájemný obchod omezovaly, ale nezakazovaly. Ochranná opatření byla zrušena až před vstupem obou zemí do EU (Fojtíková, 2009).

3.4.2.3 Česká republika a EU

Rozpad ČSFR přerušil ratifikační proces Evropské dohody a spolupráce mezi ČR a EU pokračovala na základě Prozatímní dohody. Práva a povinnosti vyplývající z Prozatímní dohody byly rozděleny poměrně mezi ČR a SR. 4. října pak byla podepsána nová Evropská dohoda, která vstoupila v platnost 1. února 1995 (Fajmon, 2004).

U průmyslových výrobků byla cla u většiny vývozních položek zrušena už v roce 1992 u citlivých výrobků tj. např. textilních a oděvních výrobků, hutnických výrobků, zemědělských a potravinářských výrobků byla odstraňována ve stanovených etapách do roku 1996. Množstevní omezení, která byla uplatňována v EU na vývozy textilních výrobků, byla odstraněna 1. ledna 1998. Poslední množstevní omezení a cla byla zrušena do konce roku 2000. K 1. lednu 2001 se tak naplnil proces liberalizace obchodu s průmyslovými výrobky⁸ (Beneš, 2004).

U zemědělských produktů nebyl uplatněn asymetrický princip odstraňování cel jako u průmyslových výrobků, ale přístup reciproční tj. obchod se zemědělskými a potravinářskými produkty byl liberalizován současně oběma stranami. Dohoda obsahovala odstranění množstevních omezení na vývoz zemědělských produktů, uplatňování snížených sazeb cel a vyrovnávacích dávek v rámci kvót ES a poskytování vzájemných koncesí na dovoz a vývoz těchto komodit. Obchod s citlivými položkami tj. např. hovězí maso, skopové maso, mléčné výrobky, cukr nebo obilí byl liberalizován po roce 2000 (Fojtíková, 2009).

3.4.2.4 Česká republika a ESVO

Po rozdělení ČSFR na dva samostatné státy došlo v roce 1993 sukcesí k přesunutí závazků Dohody o volném obchodu mezi ČSFR a ESVO na oba nástupnické státy (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010). Dle této dohody měl být obchod vztahující na ocelářské výrobky, železnou rudu, hnědé uhlí, některé textilní výrobky a tři druhy chemických výrobků liberalizován do roku 2002. Po uplynutí přechodného období byla cla na tyto výrobky odstraněna (Fojtíková, 2009). Po vstupu do EU tato dohoda mezi ČR a ESVO pozbyla platnosti. Vzájemné vztahy se státy ESVO, které se staly členy EHP⁹, a ČR se řídí zejména Dohodou o evropském hospodářském prostoru. Vztahy ČR a Švýcarska, jako člena ESVO ale nikoliv EHP, jsou upraveny bilaterálními dohodami mezi EU a Švýcarskem (Beneš, 2004).

⁸ Výjimkou byly takové výrobky, na které byla z různých důvodů uvalena ochranná nebo antidumpingová opatření.

⁹ Evropský hospodářský prostor vznikl 1. ledna 1994 na základě dohody uzavřené mezi státy ESVO (kromě Švýcarska) a EU. V rámci EHP platí volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob.

3.4.2.5 Česká republika a CEFTA

Státům, které podepsaly dohodu, se podařilo prakticky u většiny průmyslových výrobků odstranit většinu bariér v rámci sjednaných termínů. Problém ale představoval zemědělsko-potravinářský obchod, kde bylo díky rozlišným klimatickým a produkčním podmínkám jednotlivých zemí, obtížné vypracovat optimální model koncesí, který by vyhovoval všem stranám. Ohlášené uvolnění obchodu s těmito komoditami se nakonec neuskutečnilo, ba naopak smluvní strany se začaly uchýlovat k používání ochranných opatření z různých důvodů např. i díky rozdílnosti celní ochrany zemědělských a potravinářských komodit v jednotlivých zemích (Fojtíková, 2009).

V okamžiku vstupu ČR do EU přestala být jednou ze stran této dohody. Vůči státům, které přistoupily k EU, jsou uplatňovány zásady a pravidla jednotného vnitřního trhu EU. Vůči zemím ostatním zemím CEFTA, které nevstoupily do EU, jsou uplatňovány koncese sjednané v Evropských dohodách s těmito státy (Beneš, 2004).

3.4.3 Česká republika součástí EU

Po vstupu do EU začala Česká republika uplatňovat společnou obchodní politiku Evropské unie (Fojtíková, 2009).

3.4.3.1 Společná obchodní politika

„Základním smyslem SOP je otevírání zahraničních trhů pro podniky ze zemí EU a zvýšení negociační síly integračního seskupení v jednáních o liberalizaci obchodu“ (Kalínská, 2010, str. 120). Společná obchodní politika znamená výrazný zásah do suverenity státu. Její uplatnění předpokládá rozsáhlý rozhodovací a výkonný institucionální systém integrace (Kalínská, 2010).

SOP je založena na jednotných principech, které se vztahují zejména na:

- úpravu celních sazeb,
- uzavírání celních a obchodních dohod, které se týkají obchodu se zbožím a službami,

- obchodní aspekty duševního vlastnictví,
- přímé zahraniční investice,
- sjednocování liberalizačních opatření (Společná obchodní politika Evropské unie [online], www.businessinfo.cz, cit. 2012-02-15).

Jednotný postup se vyznačuje nalezením jednotného řešení všech vnitřních a vnějších postupů EU v oblastech obchodu, a zároveň uplatnění jednotné legislativy ve všech členských státech EU. Další principy, kterými se SOP řídí, představují volný vývoz a volný spravedlivý dovoz. Volný vývoz je uplatňován od roku 1993¹⁰ a představuje vývoz bez množství omezení. Volný dovoz, tedy dovoz bez množství omezení je doplněn právně zakotvenou možností ochrany před nekalými obchodními praktikami a ochrany proti takovému objemu dovozu, který by znamenal újmu hospodářství. Navíc je volný dovoz regulován tarifními opatřeními, která představují např. cla nebo množství omezení (Kalínská, 2010). Tvorba i provádění této politiky je realizováno efektivním a transparentním způsobem a zároveň je tato politika uskutečňována v rámci zásad a cílů vnější činnosti EU (Společná obchodní politika Evropské unie [online], www.businessinfo.cz, cit. 2012-02-15).

3.4.3.2 Nástroje společné obchodní politiky

K zajišťování svých cílů používá EU autonomní a smluvní nástroje společné obchodní politiky (Fojtíková, 2009). Pomocí těchto nástrojů EU zajišťuje výhodný přístup zboží z EU na trhy třetích zemí a naopak otevírá svůj trh pro zahraniční zboží. Zároveň pečlivě sleduje dodržování mezinárodních pravidel obchodu a přijímá opatření na ochranu svých zájmů v případě porušování těchto pravidel (Společná obchodní politika Evropské unie [online], www.businessinfo.cz, cit. 2012-02-15).

Autonomní nástroje

Mezi tarifní nástroje společné obchodní politiky se nejčastěji řadí clení sazebník a clo, celní kvóty a celní stropy (Fojtíková, 2009). Celní sazebník tzv. TARIC představuje

¹⁰ Do té doby existovaly výjimky na vývoz kůží, kožešin, ropy a zemního plynu a výrobky z nich vyrobené.

základní nástroj realizace Celního kodexu¹¹. Není vyhlášen pravidelně, ale v souladu s aktuálními zájmy a potřebami unie. Tento ucelený systém je založený na kombinaci číselného označení zboží a celního sazebního opatření (Cla a celní řízení v mezinárodním obchodu [online], www.businessinfo.cz, cit. 2011-07-25).

K nejčastěji používaným autonomním nástrojům společné obchodní politiky patří clo. Evropská unie podle způsobu vyčíslení a způsobu vybírání aplikuje několik typů cel:

- valorická,
- specifická,
- kombinovaná,
- smíšená,
- variabilní (Fojtíková, 2009).

Z hlediska směru pohybu cla je v Evropské unii uplatňováno pouze clo dovozní, a to v souladu se smluvními závazky, které má uzavřeny se třetími zeměmi (Fojtíková, 2009). Ve výjimečných případech lze možno použít i některá speciální cla, avšak pouze v souladu s pravidly přijatými v rámci dohody GATT. Jde především o cla:

- antidumpingová na dovážené výrobky, které jsou předmětem cizího dumpingu,
- odvetná ve formě přirážky k běžné celní sazbě nebo ve formě zavedení zvláštního cla na zboží dovozené do tuzemska jako odpověď na diskriminaci vývozu výrobků z unie na některé zahraniční trhy,
- vyrovnávací, zavedené z důvodu vyrovnání prémie nebo subvencí, které byly poskytnuté zahraničními výrobci nebo vývozci za účelem výroby nebo vývozu zboží do EU (Cla a celní řízení v mezinárodním obchodu [online], www.businessinfo.cz, cit. 2011-07-25).

Cla vybíraná na hranici při dovozu zboží do EU putují z 90 % do společného rozpočtu, jednotlivé členské země si ponechávají 10 % z hodnoty cel, které vybírají jejich celní orgány jako příjem do státního rozpočtu (Plchová, Abrhám, Helísek, 2010). Celní kvóty fungují na principu stanovení množství zboží vyjádřené měrnou jednotkou nebo hodnotou

¹¹ Celní kodex představuje základní legislativní normu v EU v oblasti celnictví, Nařízení Rady (EHS) č. 2912/1992 – Celní kodex. Definiuje clo a další poplatky s rovnocenným účinkem, metodiku jejich vyměření a vybírání a další postupy, které jsou s touto činností spojeny.

v daném období, které může být propuštěno do volného oběhu za sníženou celní sazbu. Evropská unie aplikuje dva typy celních kvót a to smluvní celní kvóty, které je možno čerpat dováženým zbožím ze všech třetích zemí, a preferenční celní kvóty, které je možno čerpat dovezeným zbožím s prokázaným původem z jedné země nebo skupiny zemí, pro které je kvóta stanovena. Dále EU vyhlašuje také celní stropy (Fojtíková, 2009).

K netarifním nástrojům je možné řadit např. množstevní omezení a vydávání licencí, technické překážky obchodu, sanitární a rostlinolékařská opatření, vládní zakázky i opatření ovlivňující výrobu a obchod (Fojtíková, 2009).

Smluvní nástroje

EU používá k řízení obchodu s jednotlivými zeměmi či skupinami zemí svých vztahů multilaterální a bilaterální dohody. K sjednávání zvýhodnění, které nejsou v souladu se zásadami GATT, ale zároveň jsou v určitých případech s pravidly GATT shodná, využívá bilaterální dohody (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010). Mnohostranné obchodní smlouvy jsou výsledkem mnohostranných konferencí WTO a jsou vyjednávány Evropskou komisí za celou EU (Fojtíková, 2009).

3.4.3.3 Obchodní politika České republiky v rámci SOP

Po vstupu do EU prošla obchodní politika ČR zásadními věcnými a institucionálními transformacemi. Změny se projeví jak v úpravě obchodních vztahů s členskými státy, které jsou nyní uskutečňovány v rámci pravidel jednotného vnitřního trhu, tak i v postoji ke třetím zemím, vůči nimž již ČR neuplatňuje samostatnou obchodní politiku (Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím [online], www.businessinfo.cz, cit. 2011-07-25).

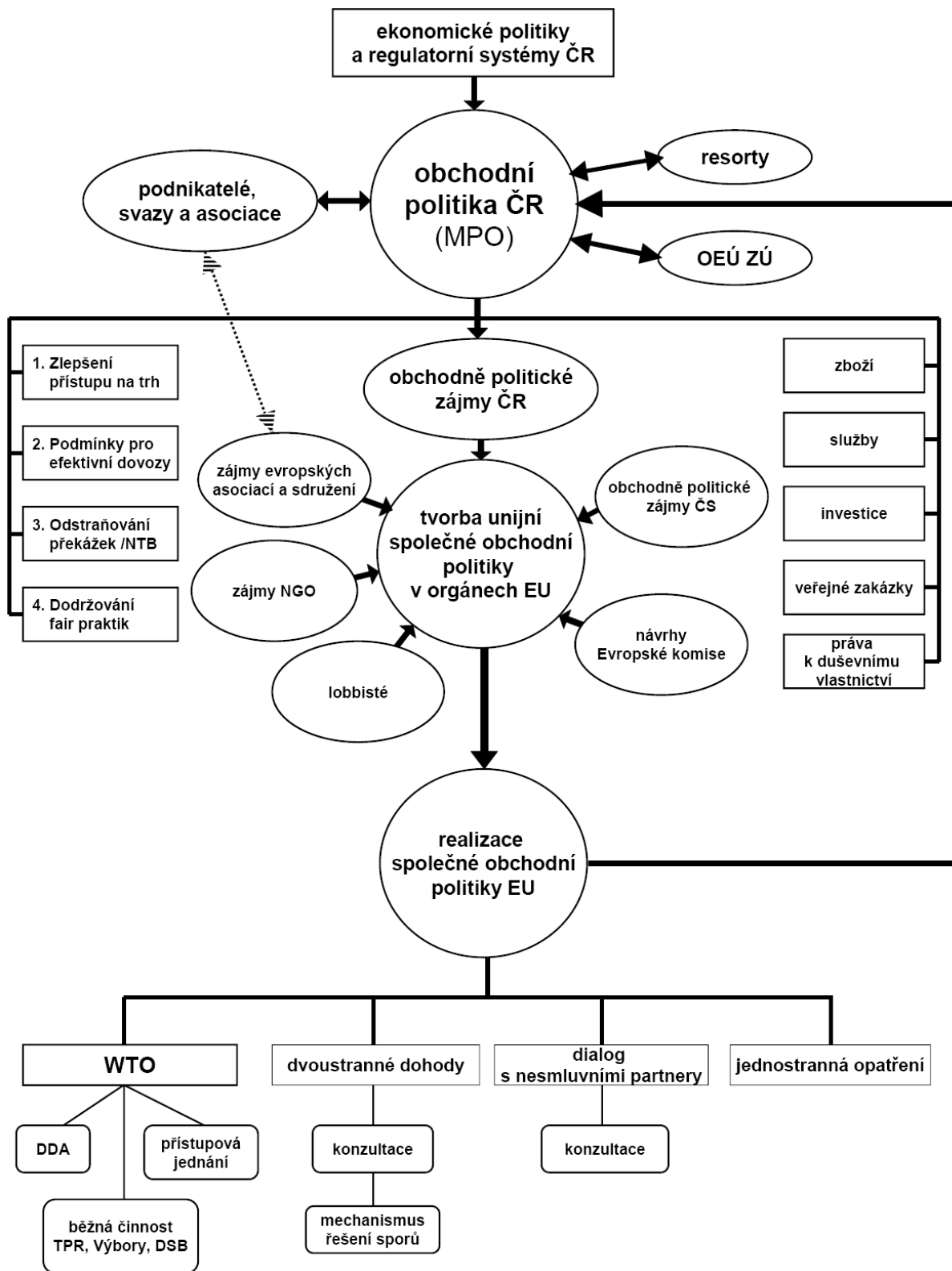
Existence společné obchodní politiky ovšem neznamená, že jednotliví členové pozbyli své suverénní právo a možnost ovlivnit ekonomický vývoj země prostřednictvím své obchodní politiky. Každý unijní stát si vytváří vlastní zahraničně-obchodní politiku, kterou uplatňuje především při ovlivňování směru toků vývozu prostřednictvím dovolených proexportních podpor. Zároveň se svoji zahraničně-obchodní politiku snaží prosadit i v oblastech, které patří do kompetencí EU v rámci SOP. Díky rozdílnosti obchodně-politických zájmů

jednotlivých členů, je konečná podoba obchodně-zahraničních opatření téměř vždy výsledkem kompromisu. Česká republika vytváří svou obchodní politiku v souladu s mezinárodními dohodami a závazky, jde především o dohody WTO, dohody zakládající členství v Evropských společenstvích a EU a o pravidla OECD¹² v oblasti finanční proexportní podpory (Kalínská, 2010). Způsob, jakým se Česká republika aktivně zapojuje do tvorby společné obchodní politiky EU, zobrazuje schéma 2: Mapa obchodní politiky ČR jako člena Evropské unie.

Z této mapy je zřejmé, že obchodní politika ČR vychází z domácí ekonomické politiky a regulatorních systémů ČR. Zároveň se na její tvorbě podílejí podnikatelé, jejich svazy a asociace, resorty a obchodně-ekonomické úseky zastupitelských úřadů v zahraničí. Obchodně-politické zájmy ČR jsou následně konfrontovány se zájmy ostatních členských států a je vytvořena společná obchodní politika Evropské unie, která je dále ovlivňována návrhy Evropské komise, nevládními organizacemi, evropskými asociacemi a sdruženími, podnikatelskými subjekty nebo lobbisty (Kalínská, 2010).

¹² Organizace pro ekonomickou obnovu a rozvoj. Její posláním je ekonomický rozvoj ekonomik členských zemí.

Schéma 2: Mapa obchodní politiky ČR jako člena Evropské unie



Zdroj: download.mpo.cz/get/33015/46152/555921/priloha001.pdf

3.5 Proexportní strategie ČR

Proexportní politika vychází z Exportní strategie České republiky pro období 2006 - 2010 a jejím cílem je zlepšit služby, které nabízí a poskytuje stát českým vývozcům. V rámci této strategie jsou definovány i další cíle a klíčové projekty proexportní politiky. K obecným cílům patří:

- vytvářet více příležitostí pro podnikatele,
- poskytovat profesionální a účinnou podporu,
- zlepšit a rozšiřovat kvalitu poskytovaných služeb,
- zvýšit kapacity pro export (Kalínská, 2010).

U Exportní strategie České republiky došlo v roce 2011 k aktualizaci, která má zohlednit stav české ekonomiky a situaci na evropských i světových trzích. V rámci této aktualizace bylo původních 12 projektů redukováno na 11. V současnosti strategie zahrnuje tyto projekty:

1. Usnadňování podmínek obchodu
2. Působení na klíčových trzích
3. Budování kvalitní značky ČR ve světě
4. Účinná asistence pro exportéry
5. Zvýšení vývozu služeb
6. Zvýšení přímých investic a akvizic do zahraničí
7. Rozvoj vývozních aliancí
8. Nový systém služeb pro export
10. Síť pro export
11. Rozšíření finančních služeb pro český export
12. Exportní akademie.

Projekt 9. Zelená linka pro export se stal součástí projektu 4. Účinná asistence pro exportéry. I nadále přetrvává původní číslování projektů (Aktualizace Exportní strategie ČR na rok 2011 [online], www.businessinfo.cz, cit. 2011-07-25).

V rámci této strategie jsou zpracovány tzv. exportní teritoriální priority, které představují hlavní teritoria upřednostňována z politických či ekonomických důvodů v rámci bilaterálních obchodních vztahů. Mezi hlavní prioritní země patří sousední země a země

EU (Kalínská 2010). K prioritním zemím patřilo původně dalších 19 států, (seznam států uveden v příloze 2), jejichž počet byl po aktualizaci této strategie v roce 2011 redukován na 12 zemí, konkrétně se jedná o Brazílii, Čínu, Egypt, Indii, Kazachstán, Mexiko, Rusko, Spojené státy americké, Srbsko, Turecko, Ukrajinu a Vietnam. (Prioritní země pro export [online], www.businessinfo.cz, cit. 2011-07-25)

K podpoře exportu patří také uskutečňování zahraničních misí vysokých ústavních činitelů a členů vlády, podpora činnosti mezivládních a jiných smíšených komisí nebo podpora účasti na veletrzích a výstavách v zahraničí. V rámci exportní strategie je také Zelená linka pro export. Tato služba, která je zcela zdarma pro všechny exportéry, poskytuje informace o službách státních proexportních institucí a zprostředkovává efektivní kontakt mezi podnikateli a těmito institucemi (Kalínská, 2010).

3.5.1 Podpora exportu

Státní podpora exportu je prováděna pomocí těchto nástrojů:

- financování a refinancování vývozních úvěrů,
- pojišťování nebo garantování úvěrů,
- informační podpora.

Financování a refinancování vývozních úvěrů je zajištěno Českou exportní bankou (ČEB) a společností Exportní garanční a pojišťovací společnost (EGAP). Oblast Informační podpory se v ČR obstarává Česká agentura na podporu exportu CzechTrade (Kalínská 2010).

Česká exportní banka je specializovaná bankovní instituce vlastněná státem, která vznikla v roce 1995. Jejím posláním je poskytovat státní podporu exportu pomocí poskytování a financování vývozních úvěrů a jiných služeb, které souvisí s vývozem. Tímto způsobem jsou doplněny služby, které nabízí domácí bankovní soustava o financování vývozních operací, které vyžadují dlouhodobé zdroje financování za úrokové sazby a v množství, které jsou pro exportéry jinak nedosažitelné. Čeští vývozci tak mohou nabízet své služby, výrobky nebo zboží za podmínek, které jsou srovnatelné s podmínkami, které využívá zahraniční konkurence. Všechny aktivity této instituce jsou plně v souladu s pravidly

WTO, směrnicemi EU a příslušnými doporučeními OECD (O nás [online], www.ceb.cz, cit. 2011-07-26). Seznam nabízených produktů ČEB je uveden v příloze 4.

EGAP jako specializovaná státní úvěrová pojišťovna zajišťuje pojišťování vývozních a tuzemských pohledávek. Hlavním posláním této společnosti je ochrana vývozců a bank, které financují vývoz, proti komerčním a teritoriálním politickým rizikům. EGAP poskytuje jak pojištění se státní podporou, tak i pojištění na komerčním principu čili bez státní podpory se zajištěním sjednaným s předními zahraničními zajistiteli. Díky svým produktům umožňuje českým vývozcům obstát v konkurenci z nejvyspělejších zemí. Společnost nabízí devět základních typů pojištění, které jsou různě modifikovány (Nabídka služeb EGAP [online], www.businessinfo.cz, cit. 2011-07-26). Seznam nabízených produktů je uveden v příloze 5.

Česká agentura na podporu vývozu CzechTrade byla založena v roce 1997. Cílem této agentury je poskytovat českým exportérům služby a informace související s vývozem, prosazovat individuální a profesionální přístup k požadavkům zákazníka a budovat s nimi dlouhodobé partnerské vztahy. CzechTrade provozuje více jak 30 zahraničních poboček (Kalínská, 2010).

4 Praktická část práce

Česká republika se od svého vzniku v jednotlivých odvětvích vyvíjela různě rychle s různě velkou intenzitou a ani zahraniční obchod není výjimkou. Vývoj zahraničního obchodu ovlivňují různé faktory, mezi které patří např. ceny zahraničního obchodu, výše celních sazeb či jiných tarifních či netarifních opatření, devizové kurzy CZK vůči EUR a USD nebo vliv vnějšího prostředí tj. vývoj světové a evropské ekonomiky.

Z hlediska procesu liberalizace zahraniční obchod ovlivňují především tarifní a netarifní opatření zejména cla a jejich rušení na základě uzavírání smluv mezi jednotlivými státy. Česká republika se po celou dobu své existence snaží do tohoto procesu zapojit uzavíráním smluv s různými státy či uskupení států. Z tohoto pohledu pak velmi významný krok představoval pro Českou republiku vstup do Evropské unie.

4.1 Vývoj zahraničního obchodu České republiky v letech 1993 – 2003

Na vývoj zahraničního obchodu České republiky v letech 1993 – 2003 měly vliv, kromě již zmíněných faktorů, i tyto skutečnosti:

- transformace ekonomiky z centrálně plánované na tržní ekonomiku,
- rozpad ČSFR a vznik samostatné České republiky a Slovenské republiky,
- vznik celní unie mezi Českou a Slovenskou republikou,
- další rozvoj vztahů s mezinárodními hospodářskými organizacemi (např. WTO, OECD),
- podepsání Evropské dohody s EU,
- členství ve Středoevropské zóně volného obchodu – CEFTA,
- podepsání Dohody o volném obchodu mezi Českou republikou a ESVO.

4.1.1 Vývoj zahraničního obchodu

V daném období se zahraniční obchod rozvíjel pozitivně a poměrně dynamicky. V roce 1993 obrat zahraničního obchodu dosáhl hodnoty 817 685 mil. Kč., v roce 2003 tento ukazatel činil 2 811 653 mil. Kč, což představuje 331,6% nárůst. Na celkovém obratu zahraničního obchodu se dovoz podílel sumou 1 014 639 mil. Kč a vývoz sumou 949 329 mil. Kč. Podrobnější vývoj zahraničního obchodu zobrazuje následující tabulka:

Tabulka 1: Vývoj zahraničního obchodu v období 1993 – 2003

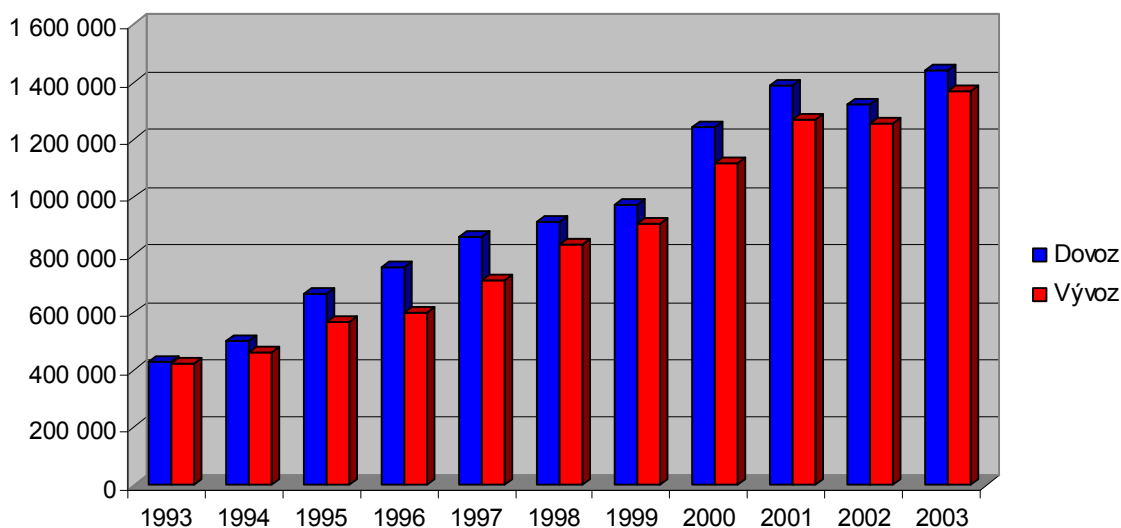
(běžné ceny)

Rok	Obrat			Dovoz			Vývoz		
	Celkem v mil. Kč	Meziroční změny		Celkem v mil. Kč	Meziroční změny		Celkem v mil. Kč	Meziroční změny	
		v mil. Kč	v %		v mil. Kč	v %		v mil. Kč	v %
1993	847 685	-	-	426 084	-	-	421 601	-	-
1994	957 219	109 534	112,92	498 377	72 293	116,97	458 842	37 241	108,83
1995	1 231 911	274 692	128,70	665 740	167 363	133,58	566 171	107 329	123,39
1996	1 356 350	124 439	110,10	754 670	88 930	113,36	601 680	35 509	106,27
1997	1 568 972	212 622	115,68	859 711	105 041	113,92	709 261	107 581	117,88
1998	1 748 693	179 721	111,45	914 466	54 755	106,37	834 227	124 966	117,62
1999	1 881 925	133 232	107,62	973 169	58 703	106,42	908 756	74 529	108,93
2000	2 363 023	481 098	125,56	1 241 924	268 755	127,62	1 121 099	212 343	123,37
2001	2 653 713	290 690	112,30	1 385 564	143 640	111,57	1 268 149	147 050	113,12
2002	2 580 531	-73 182	97,24	1 325 671	-59 893	95,68	1 254 860	-13 289	98,95
2003	2 811 653	231 122	108,96	1 440 723	115 052	108,68	1 370 930	116 070	109,25

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Obrat zahraničního obchodu od roku 1993 do roku 2001 neustále rostl. V roce 2002 došlo k mírnému poklesu, ale v roce 2003 tento ukazatel opět zaznamenal nárůst. V absolutních hodnotách došlo k nejvyššímu meziročnímu přírůstku v roce 2000, kdy obrat oproti roku 1999 vzrostl o 481 098 mil. Kč. Druhý nejvyšší meziroční nárůst obratu byl realizován v roce 2001 a činil 290 690 mil. Kč. K poklesu došlo v tomto období pouze v roce 2002, kdy obrat oproti roku 2001 klesl o 73 182 mil. Kč. Na relativní úrovni došlo nejvyššímu meziročnímu přírůstku v roce 1995, kdy bylo zaznamenáno zvýšení o 28,7 %. K dalšímu výraznému přírůstku došlo také v roce 2000, a to o 25,6 %. Meziroční relativní úbytek byl realizován v roce 2002, kdy obrat oproti roku 2001 klesl o 2,8 %.

Graf 1: Vývoj dovozu a vývozu v období 1993 – 2003 v mil. Kč



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

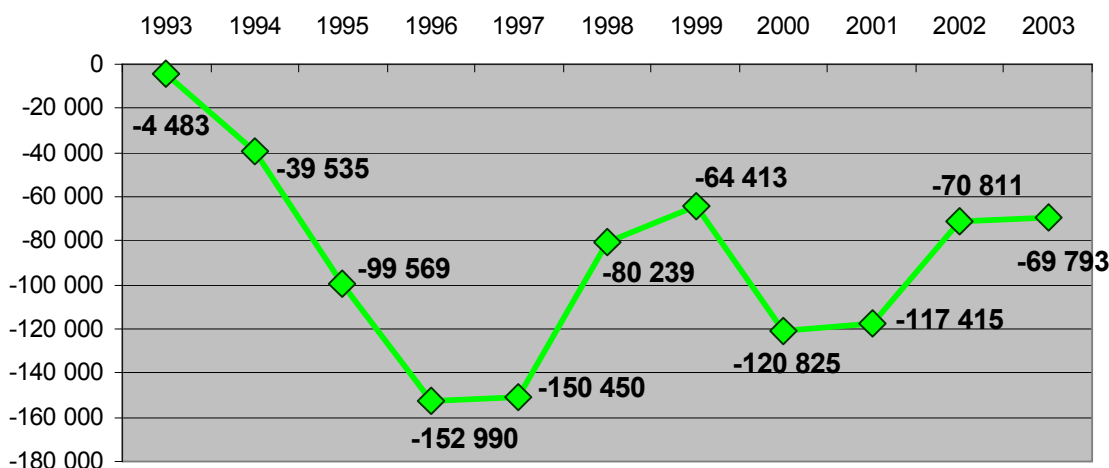
U dovozu byl zaznamenán největší hodnotový meziroční nárůst v roce 2000, kdy oproti předcházejícímu roku došlo ke zvýšení dovozu o 268 755 mil. Kč. K dalšímu výraznému nárůstu došlo v roce 1995, a to o 167 363 mil. Kč. Meziroční pokles byl v těchto letech zaznamenán pouze v roce 2002 a činil 59 893 mil. Kč. Největší relativní přírůstek dovozu byl zachycen v roce 1995, kdy se dovoz zvýšil oproti roku 1994 o 33,6 %, druhý největší relativní přírůstek byl pak realizován v roce 2000 s indexem 127,6. V roce 2002 byl zaznamenán relativní pokles, a to o 4,3 %.

K největšímu absolutnímu nárůstu vývozu došlo v roce 2000, a to o 212 343 mil. Kč. Druhé největší zvýšení bylo zachyceno v následujícím roce a činilo 147 050 mil. Kč. Meziroční hodnotový pokles vývozu byl pak za celé období realizován pouze v roce 2002, kdy došlo oproti roku 2001 k poklesu o 13 289 mil. Kč. Na relativní úrovni byl nejvyšší přírůstek vývozu zaznamenán v letech 1995 a 2000 se shodným indexem 123,4. Relativní pokles byl realizován v roce 2002, kdy se vývoz oproti roku předchozímu snížil o 1,1 %.

4.1.2 Obchodní bilance

Po celé sledované období se obchodní bilance pohybovala v záporných hodnotách a vyznačovala poměrně kolísavým vývojem.

Graf 2: Obchodní bilance v období 1993 – 2003 v mil. Kč



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Od roku 1993, kdy bylo realizováno nejnižší bilanční saldo ve výši 4 483 mil. Kč, tento ukazatel poměrně strmě rostl až do roku 1996, kdy bylo zachyceno nejvyšší záporné saldo obchodní bilance za celé sledované období a činilo 152 990 mil. Kč. V následujících letech tento ukazatel výrazně klesal. Pokles byl přerušen rokem 2000, kdy došlo opět k výraznému nárůstu salda, a to na 120 825 mil. Kč. Následně došlo opět ke snižování a v roce 2002 bilanční saldo dosáhlo hodnoty -70 811 mil. Kč. Další rok došlo v podstatě ke stagnaci tohoto ukazatele.

4.1.3 Teritoriální struktura

Již před rokem 1993 hrály významnou roli v zahraničním obchodě České republiky vyspělé státy s tržní ekonomikou. Tyto země se společně zeměmi Rady vzájemné hospodářské pomoci podílely na tvorbě většiny zahraničního obchodu České republiky po roce 1989. Po rozpadu RVHP se čeští vývozci a dovozci orientovali zejména na trhy zemí s vyspělou ekonomikou především na trhy Evropské unie a v průběhu let se tento trend neustále zvyšoval.

Tabulka 2: Teritoriální struktura dovozu v roce 1995 a 2003*(běžné ceny)*

Skupina zemí	1995		2003	
	Dovoz v mil. Kč	Dovoz v %	Dovoz v mil. Kč	Dovoz v %
Celkem	665 740	100,00	1 440 723	100,00
Vyspělé tržní ekonomiky¹⁾	462 523	69,48	1 166 416	80,96
Z toho: EU 15	405 929	60,97	1 034 210	71,78
Ostatní vyspělé tržní ekonomiky	56 594	8,50	96 353	6,69
Rozvojové ekonomiky	27 000	4,06	106 432	7,39
Evropské tranzitivní ekonomiky a SNS	169 977	25,53	89 265	6,20
Ostatní státy²⁾	6 240	0,94	78 610	5,46

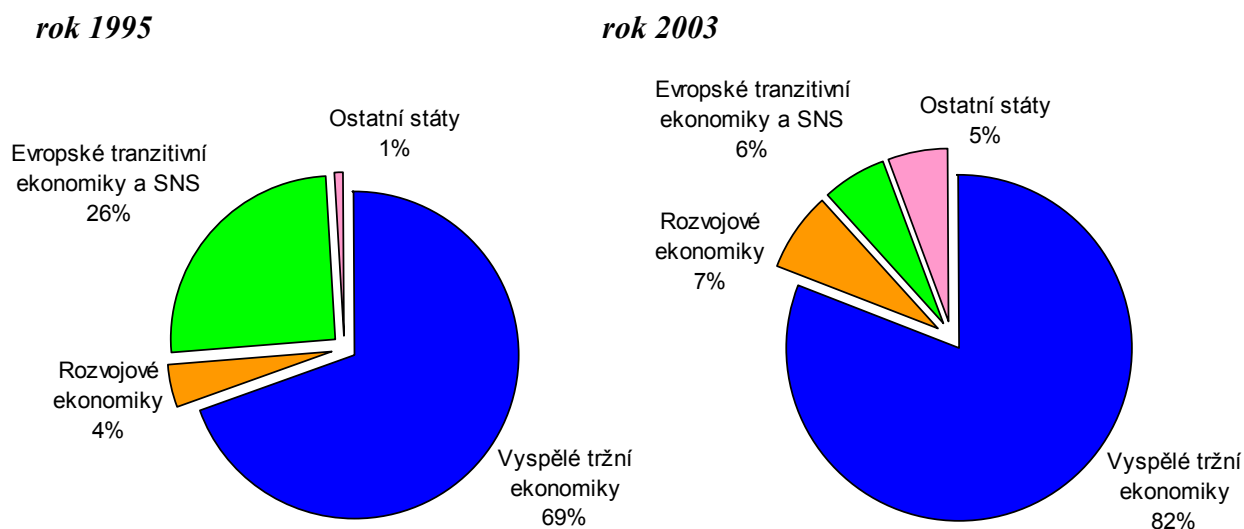
1) Země EU15 + země ESVO + ostatní vyspělé tržní ekonomiky

2) Mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou tj. Čína, Kuba, Laos, Mongolsko, Severní Korea, Vietnam, a nespecifikované země

Zdroj: Dle dat z ČSÚ a MPO ČR zpracovala autorka

Jak už bylo uvedeno dříve, ve sledovaném období dominantní roli v dovozu zaujímaly vyspělé státy s tržní ekonomikou. V roce 1995 se tyto země na celkovém dovozu podílely necelými 70 % a státy EU 15 tvořily téměř 61 % celkového dovozu. Dále se na dovozu výrazněji podílely také evropské tranzitivní ekonomiky a SNS, a to 25,5 %, naopak nejnižší podíl na dovozu v tomto roce měly ostatní státy tj. mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou. V roce 2003 se podíl zemí s tržní ekonomikou na celkovém dovozu zvýšil již na 81 %, státy EU 15 tvořili 71,8 % celkového dovozu. Podíl rozvojových ekonomik se v roce 2003 zvýšil na 7,4 %. Naopak k výraznému oslabení pozice došlo u evropských tranzitivních ekonomik a SNS, jejichž podíl klesl na 6,2 %. U skupiny ostatních států došlo k nárůstu na 5,5 %.

Graf 3: Teritoriální struktura dovozu v roce 1995 a 2003 (v %)



Zdroj: Dle dat z ČSÚ a MPO ČR zpracovala autorka

Tabulka 3: Teritoriální struktura vývozu v roce 1995 a 2003

(běžné ceny)

Skupina zemí	1995		2003	
	Vývoz v mil. Kč	Vývoz v %	Vývoz v mil. Kč	Vývoz v %
Celkem	566 171	100,00	1 370 930	100,00
Vyspělé tržní ekonomiky¹⁾	373 656	66,00	1 276 394	93,10
z toho: EU 15	342 653	60,52	1 196 871	87,30
Ostatní vyspělé tržní ekonomiky	31 003	5,48	54 556	3,98
Rozvojové ekonomiky	28 486	5,03	39 942	2,91
Evropské tranzitivní ekonomiky a SNS	160 186	28,29	43 073	3,14
Ostatní státy²⁾	3 843	0,68	11 521	0,84

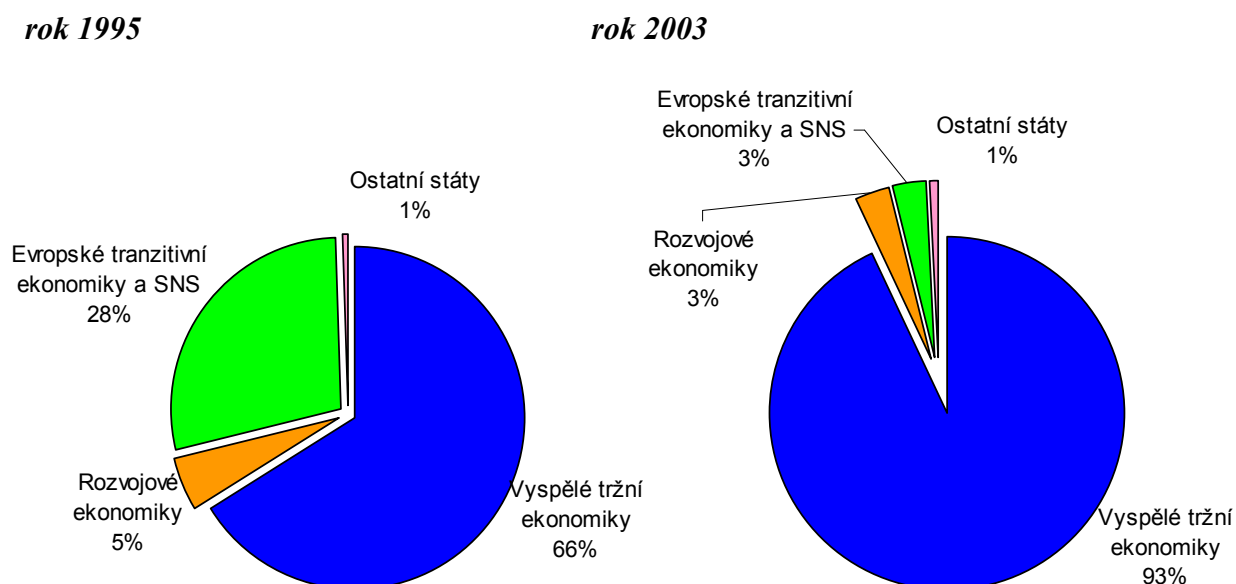
1) Země EU15 + země ESVO + ostatní vyspělé tržní ekonomiky

3) Mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou tj. Čína, Kuba, Laos, Mongolsko, Severní Korea Vietnam, a nespecifikované země

Zdroj: Dle dat z ČSÚ a MPO ČR zpracovala autorka

Podobně jako u dovozu i ve vývozu dominovaly vyspělé země s tržní ekonomikou. V roce 1995 se tyto státy na tvorbě celkového vývozu podílely 66 %, státy EU 15 tvořily 60,5 % celkového vývozu. Druhé místo obsadily evropské země s tranzitní ekonomikou a SNS, jejichž podíl činil 28,3 %. V roce 2003 podíl vyspělých zemí vzrostl na 93 % a zvýšil se i podíl, který tvořily státy EU 15, a to na 87,3 %. Podíl evropských zemí s tranzitivní ekonomikou a SNS se oproti roku 1995 výrazně snížil a činil již pouze 3,1 %. Nejméně se na celkovém vývozu v obou letech podílely ostatní státy, a to necelým 1 %.

Graf 4: Teritoriální struktura vývozu v roce 1995 a 2003 (v %)



Zdroj: Dle dat z ČSÚ a MPO ČR zpracovala autorka

4.1.4 Zbožová struktura

Úroveň dovozu v roce 2003 byla v porovnání s rokem 1993 3,4krát vyšší, úroveň vývozu také výrazně stoupla a to o 325,2 %. Rozsah, jakým se jednotlivé komoditní skupiny podílely na růstu dovozu a vývozu, je zobrazeno v následující tabulce:

Tabulka 4: Vývoj zbožové struktury dovozu a vývozu v roce 2003 ve srovnání s rokem 1993 v mil. Kč

(běžné ceny)

Třídy SITC, rev.3 ¹³	Dovoz			Vývoz		
	1993	2003	Index 1993/2003	1993	2003	Index 1993/2003
0	24 122	57 087	236,66	25 061	36 399	145,24
1	3 970	7 530	189,65	4 635	8 194	176,77
2	21 167	40 956	193,49	24 214	38 422	158,68
3	40 443	107 789	266,52	23 207	39 434	169,92
4	1 387	3 764	271,28	972	1 005	103,36
5	47 550	164 435	345,82	37 554	80 579	214,57
6	70 541	289 838	410,88	126 118	316 410	250,89
7	162 234	616 258	379,86	122 631	687 201	560,38
8	52 853	152 708	288,93	56 825	161 509	284,22
9	1 815	359	19,77	383	1 778	463,91
0 - 9	426 084	1 440 723	338,13	421 601	1 370 930	325,17

Poznámka: 0 – Potraviny a živá zvířata, 1 – Nápoje a tabák, 2 – Suroviny nepoživatelné, bez paliv, 3 – Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály, 4 – Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky, 5 – Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené, 6 – Tržní výrobky tříděné podle materiálu, 7 – Stroje a dopravní prostředky, 8 – Průmyslové spotřební zboží, 9 – Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné.

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Největší podíl na celkovém dovozu po celé sledované období měla skupina 7 – Stroje a dopravní prostředky. Hodnotový nárůst této skupiny v daném období činil 454 024 mil. Kč (index 379,9). Další skupinou, která se výrazně podílela na dovozu, byla skupina 6 – Tržní výrobky tříděné podle materiálu, která s indexem 410,9 dosáhla nejvyššího relativního nárůstu, její hodnotový přírůstek činil 219 297 mil. Kč. Dobrých výsledků dosáhla i skupina 5 – Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené s přírůstkem 116 885 mil. Kč (index 345,8). Nejméně se na dovozu podílela skupina 9 - Komodity

¹³ Standardní mezinárodní klasifikace zboží podle revize 3

a předměty obchodu jinde nezatříděné, je to také jediná skupina, u které byl zaznamenán hodnotový pokles o 1456 mil. Kč (index 19,7).

Vývoz byl tvořen z největší části skupinou 7 – Stroje a dopravní prostředky. Tato komoditní skupina svým indexem 560,4 výrazně překročila úroveň relativního zvýšení celkového dovozu. Dosáhla také nejvyššího hodnotového přírůstku, který činil 564 570 mil. Kč. Další skupina, která dosáhla vysokého relativního přírůstku, je skupina 9 – Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné, avšak z hlediska absolutního vyjádření je tato skupina poměrně málo významná a její hodnotový nárůst činil pouhých 1 395 mil. Kč. Na rostoucím vývozu se dále výrazněji podílela skupina 8 – Průmyslové spotřební zboží s indexem 284,2 a skupina 6 – Tržní výrobky tříděné podle materiálu (index 250,9).

4.1.5 Zhodnocení

V letech 1993 – 2003 se zahraniční obchod České republiky vyvíjel poměrně dynamicky. Po celé sledované období vývoz i dovozu neustále rostl, výjimkou byl pouze rok 2002, kdy došlo k meziročnímu poklesu obou ukazatelů. Vyšší účast dovozu než vývozu na obratu zahraničního obchodu zapříčinila pasivní obchodní bilanci.

V teritoriální struktuře naprosto dominovaly vyspělé země s tržní ekonomikou, jejichž pozice se v průběhu let stále posilovala, zejména šlo o země Evropské unie. Zatímco na začátku daného období měly určitý podíl na tvorbě dovozu a vývozu i Evropské tranzitivní ekonomiky a Společenství nezávislých států, na konci období se jejich podíl značně snížil. Naopak nejméně se na zahraničním obchodu podílely mimoevropské země a přechodovou a státní ekonomikou, ale v průběhu sledovaného období došlo k mírnému růstu jejich podílu na celkovém dovozu.

Největší podíl na dovozu ČR za dané období měla komoditní skupina 7 - Stroje a dopravní prostředky. Na vývozu se na začátku sledovaného období nejvíce podílela skupina 6 - Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu, tu ale vystřídala skupina 7 - Stroje a dopravní prostředky, která si své prvenství udržela po zbytek sledovaného období.

4.2 Vývoj zahraničního obchodu České republiky v roce 2004

Vývoj zahraničního obchodu České republiky v roce 2004 kromě dalších faktorů ovlivnily i tyto skutečnosti:

- Česká republika společně s několika dalšími státy vstoupila 1. května 2004 do Evropské unie. V důsledku toho:
 - o začala ČR uplatňovat společnou obchodní politikou EU,
 - o ČR přestala být členem Středoevropské zóny volného obchodu – CEFTA,
 - o dohoda mezi ČR a Evropským sdružením volného obchodu - ESVO pozbyla platnosti,
 - o byla zrušena celní unie mezi ČR a SR.
- Česká republika je i nadále členem WTO, je tedy povinna dodržovat závazky, které plynou z tohoto členství a zároveň respektovat skutečnost je po vstupu do EU je členem WTO společně s ostatními členskými státy.

4.2.1 Vývoj zahraničního obchodu

V roce 2004 pokračoval příznivý vývoj zahraničního obchodu. Oproti roku 1993 byl obrat zahraničního obchodu 4,03 krát vyšší a činil 3 414 023 mil. Kč. V porovnání s rokem 2003 obrat vzrostl o 23,4 % a jeho meziroční přírůstek činil 660 099 mil. Kč. Celkový dovoz meziročně vzrostl o 21,4 % a dosáhl výše 1 749 095 mil. Kč. Celkový vývoz činil 1 722 657 mil. Kč, oproti roku 2003 tedy došlo k nárůstu o 25,6 %.

Tabulka 5: Vývoj dovozu a vývozu v roce 2004 v porovnání s rokem 2003

(běžné ceny)

Rok	Obrat			Dovoz			Vývoz		
	Celkem v mil. Kč	Meziroční změny		Celkem v mil. Kč	Meziroční změny		Celkem v mil. Kč	Meziroční změny	
		v mil. Kč	v %		v mil. Kč	v %		v mil. Kč	v %
2003	2 811 653	-	-	1 440 723	-	-	1 370 930	-	-
2004	3 471 752	660 099	123,48	1 749 095	308 372	121,40	1 722 657	351 727	125,66

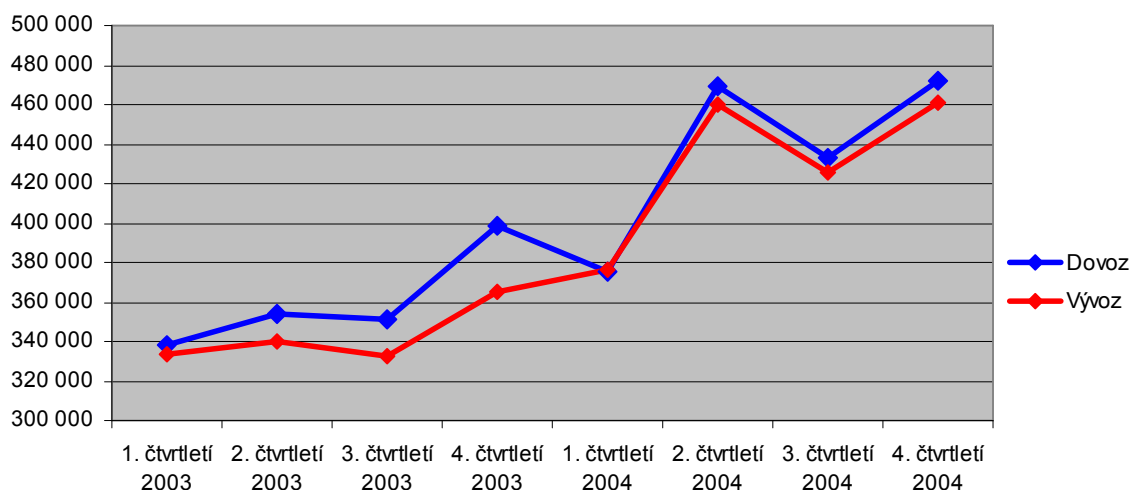
Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Pro všechna čtvrtletí roku 2004 byla charakteristická převaha dovozu nad vývozem s výjimkou 1. čtvrtletí, kdy byla situace opačná.

V meziročním srovnání byl dovoz v roce 2004 vyšší ve všech čtvrtletí. V prvním kvartálu došlo k meziročnímu nárůstu o 11 %. K výraznému meziročnímu nárůstu došlo ve druhém čtvrtletí, a to o 32,7 %. Ve třetím čtvrtletí pak index poklesl na 123,6 a v posledním kvartálu tento pokles pokračoval a index dosáhl 118,3.

I vývoz byl v meziročním srovnání ve všech čtvrtletích vyšší. Hned v prvním čtvrtletí byl zaznamenán nejnižší meziroční přírůstek, a to o 13 %. Následující kvartál vývoz výrazně vzrostl na index 135,3. Ve čtvrtém čtvrtletí došlo k poklesu na index 127,9. Pokles pokračoval i ve čtvrtém čtvrtletí, kdy byl zaznamenán index 126,2. Vývoj dovozu a vývozu v jednotlivých čtvrtletích v letech 2003 a 2004 je zobrazen v grafu 5.

Graf 5: Vývoj dovozu a vývozu v letech 2003 a 2004 v jednotlivých čtvrtletích
v mil. Kč



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Podrobnější přehled o velikosti a tempu dovozu a vývozu v jednotlivých měsících roku 2004 je zobrazen v následující tabulce:

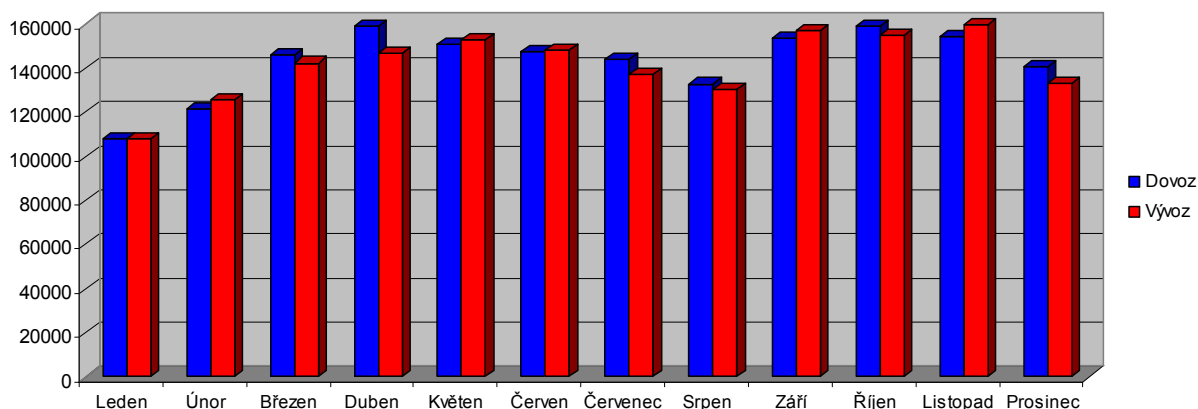
Tabulka 6: Vývoj dovozu a vývozu v roce 2004*(běžné ceny)*

Měsíc	Dovoz			Vývoz		
	Celkem v mil. Kč	Meziměsíční změny		Celkem v mil. Kč	Meziměsíční změny	
		v mil. Kč	v %		v mil. Kč	v %
Leden	107 944	-	-	108 066	-	-
Únor	121 167	13 223	112,25	125 848	17 782	116,45
Březen	145 793	24 626	120,32	142 673	16 825	113,37
Duben	159 115	13 322	109,14	148 454	5 781	104,05
Květen	154 815	-4 300	97,30	155 378	6 924	104,66
Červen	155 029	214	100,14	156 309	931	100,60
Červenec	142 435	-12 594	91,88	135 167	-21 142	86,47
Srpen	135 421	-7 014	95,08	132 085	-3 082	97,72
Září	155 628	20 207	114,92	158 002	25 917	119,62
Říjen	160 355	4 727	103,04	158 622	620	100,39
Listopad	165 590	5 235	103,26	165 860	7 238	104,56
Prosinec	145 803	-19 787	88,05	136 191	-29 669	82,11
Celkem	1 749 095	-	-	1 722 657	-	-

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

V průběhu roku 2004 vývoz i dovoz střídavě klesal a rostl. Nejvyšší dovoz za daný rok byl realizován v měsíci dubnu, kdy dosáhl 159 115 mil. Kč. Nejvýraznější meziměsíční nárůst byl realizován v březnu a činil 24 626 mil. Kč. K nejvýznamnější relativnímu nárůstu došlo v březnu s indexem 120,3 %. Největší meziměsíční pokles dovoz zaznamenal v prosinci, a to v rozsahu 19 787 mil. Kč. Nejvyššího vývozu v roce 2004 bylo dosaženo v listopadu, a to 165 860 mil. Kč. Největší meziměsíční zvýšení bylo uskutečněno v září a činilo 25 917 mil. Kč. K nejvýraznějšímu relativnímu nárůstu došlo v září s indexem 119,6. Nejvýznamnější pokles byl u vývozu zaznamenán v prosinci, kdy se vývoz oproti listopadu snížil o 29 669 mil. Kč.

Graf 6: Vývoj dovozu a vývozu v roce 2004 v mil. Kč

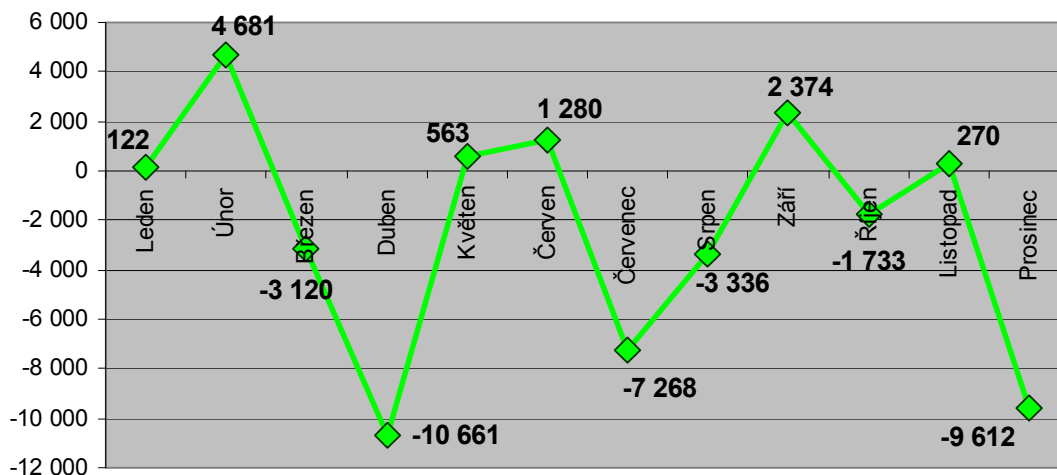


Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

4.2.2 Obchodní bilance

Trend záporné obchodní bilance, který byl charakteristický pro předešlé období, pokračoval i v roce 2004. Záporné saldo zahraničního obchodu činilo 26 438 mil. Kč. Oproti roku 2003 došlo tedy k jeho snížení o 43 355 mil. Kč. V jednotlivých měsících roku 2004 se obchodní bilance vyznačovala výrazně kolísavým a vývojem, který je zobrazen v následujícím grafu.

Graf 7: Obchodní bilance v roce 2004 v mil. Kč



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

V lednu činil rozdíl mezi dovozem a vývozem pouhých 122 mil. Kč a v únoru bylo dosaženo nejvyššího kladného salda, a to 4 681 mil. Kč. V dubnu naopak záporné saldo dosáhlo svého maxima s částkou 10 661 mil. Kč. V říjnu byl zaznamenán nejnižší bilanční deficit, a to 1 733 mil. Kč. V posledním měsíci se saldo obchodní bilance opět dostalo do záporných hodnot a činilo 9 612 mil. Kč.

4.2.3 Teritoriální struktura

Stejně jako v předchozích letech se na tvorbě zahraničního obchodu České republiky podílely především státy s vyspělou tržní ekonomikou. Jejich podíl na celkovém dovozu se oproti roku 2003 zvýšil o 1 procentní bod, naopak u vývozu byl zaznamenán pokles o 1,5 procentního bodu. Opačná situace nastala v případě rozvojových ekonomiky a tranzitivních ekonomik a SNS, kdy podíl těchto skupin zemí na celkovém dovozu klesl a naopak jejich podíl na tvorbě celkového vývozu vzrostl.

Tabulka 7: Teritoriální struktura dovozu a vývozu v roce 2004

(běžné ceny)

Skupina zemí	Dovoz v mil. Kč	Dovoz v %	Vývoz v mil. Kč	Vývoz v %
Celkem	1 749 095	100,00	1 722 657	100,00
Vyspělé tržní ekonomiky¹⁾	1 431 966	81,87	1 577 778	91,59
z toho: EU 25	1 256 205	71,82	1 480 621	85,95
Ostatní vyspělé tržní ekonomiky	175 761	10,05	97 157	5,64
Rozvojové ekonomiky	110 805	6,33	54 319	3,15
Evropské tranzitivní ekonomiky a SNS	110 300	6,31	81 010	4,70
Ostatní státy²⁾	96 025	5,49	9 551	0,55

1) Země EU 25 + země ESVO + ostatní vyspělé tržní ekonomiky

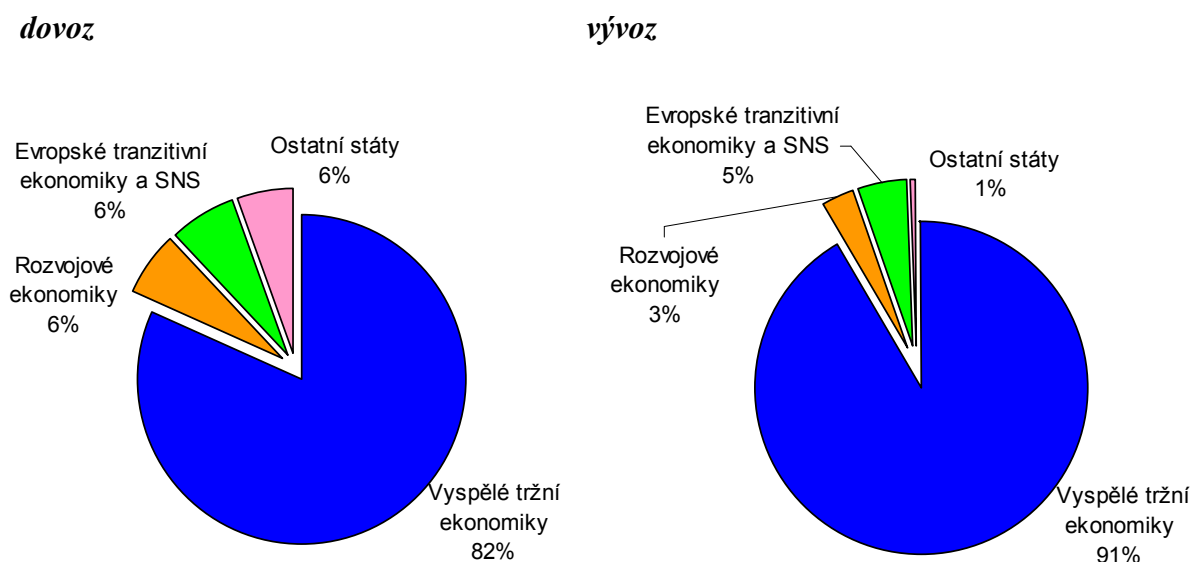
2) Mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou tj. Čína, Kuba, Laos, Mongolsko, Severní Korea Vietnam, a nspecifikované země

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

V roce 2004 se vyspělé země s tržní ekonomikou na celkovém dovozu podílely 82 %, státy Evropské unie tvořily 71,8 % celkového dovozu. Podíl rozvojových ekonomik a evropských tranzitivních ekonomik a SNS činil shodně 6,3 %. Mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou tvořily 5,5 % celkového dovozu. Ve srovnání s rokem předcházejícím tedy nedošlo k žádným výrazným změnám, jednotlivé skupiny zemí si udržely přibližně stejně velký podíl na celkovém dovozu.

Vývoz tvořily z největší části vyspělé tržní ekonomiky, jejichž podíl činil 91,6 %, země Evropské unie se na celkovém vývozu podílely 86 %. Země s rozvojovou ekonomikou tvořily 3,2 % vývozu a evropské tranzitivní ekonomiky a SNS 4,7 %. Nejméně se na dovozu v roce 2004 podílely mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou. Oproti roku 2003 došlo k mírnému oslabení pozice zemí s vyspělou tržní ekonomikou, a to o 1,5 procentního bodu, ale podíl států Evropské unie se naopak zvýšil. Kladně lze také vnímat růst podílu evropských tranzitivních ekonomik a SNS, a to o 1,6 procentního bodu. Podíl ostatních skupin států tj. rozvojových ekonomik a ostatních států zůstal přibližně stejný.

Graf 8: Teritoriální struktura dovozu a vývozu v roce 2004 (v %)



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

4.2.4 Zbožová struktura

V roce 2004 nedošlo oproti předchozímu období u zbožové struktury k žádným výraznějším změnám. Její vývoj zobrazuje následující tabulka:

Tabulka 8: Vývoj zbožové struktury vývozu a dovozu v roce 2004

(běžné ceny)

Třídy SITC, rev.3 ¹⁴	Dovoz				Vývoz			
	Celkem		EU 25		Celkem		EU 25	
	v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %
0	72 150	4,12	56 354	4,49	47 430	2,75	39 966	2,70
1	10 668	0,61	8 357	0,67	8 924	0,52	7 733	0,52
2	52 916	3,03	26 142	2,08	47 315	2,75	42 286	2,86
3	122 146	6,98	46 030	3,66	49 938	2,90	48 061	3,25
4	4 162	0,24	3 651	0,29	1 043	0,06	972	0,07
5	194 833	11,14	164 913	13,13	103 951	6,03	81 214	5,49
6	360 757	20,63	309 661	24,65	388 540	22,55	323 502	21,85
7	739 946	42,30	506 400	40,31	876 138	50,86	759 783	51,32
8	190 676	10,90	134 470	10,70	198 492	11,52	176 249	11,90
9	841	0,05	227	0,02	887	0,05	855	0,06
0-9	1 749 095	100,00	1 256 205	100,00	1 722 657	100,00	1 480 621	100,00

Poznámka: 0 – Potraviny a živá zvířata, 1 – Nápoje a tabák, 2 – Suroviny nepoživatelné, bez paliv, 3 – Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály, 4 – Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky, 5 – Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené, 6 – Tržní výrobky tříděné podle materiálu, 7 – Stroje a dopravní prostředky, 8 – Průmyslové spotřební zboží, 9 – Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Nejvíce se na celkovém dovozu podílela v roce 2004 skupina 7 – Stroje a dopravní prostředky se 42,3 %. Druhý největší podíl na celkovém dovozu měla skupina 6 – Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu, a to 20,6 %. Obě tyto skupiny zboží měly také největší podíl na dovozu z Evropské unie, skupina 7 tvořila 40,3 % dovozu do EU a 6. skupina 24,7 %. Naopak nejméně se na celkovém dovozu v daném roce podílela

¹⁴ Standardní mezinárodní klasifikace zboží podle revize 3

skupina 9 – Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné. Její podíl 0,05 % je v porovnání s ostatními skupinami téměř zanedbatelný. Další skupina, které se nevýrazně podílela na celkovém dovozu, byla skupina 4 – Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky, jejíž podíl činil 0,2 %.

Podobně jako u dovozu se nejvíce na celkovém vývozu podílela skupina 7 – Stroje a dopravní prostředky, a to téměř 51 %. Skupina 6 - Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu tvořila 22,6 % celkového dovozu. Nejmenší podíl na celkovém vývozu měla skupina 9 – Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné a skupina 4 – Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky. Podíl obou těchto skupin činil necelé 1 %.

4.2.5 Zhodnocení

Zahraniční obchod se v roce 2004 vyznačoval vysokými tempy růst vývozu i dovozu. Na tento vývoj měl pozitivní vliv i vstup České republiky do Evropské unie. I přestože v daném roce přetrvávala pasivní obchodní bilance, došlo k výraznému snížení jejího schodku.

Oproti předchozímu období došlo v roce 2004 v teritoriální orientaci k určitým změnám. V zahraničním obchodě České republiky opět hlavní roli hrály státy s vyspělou tržní ekonomikou, ovšem u vývozu této skupiny zemí byl zaznamenán mírný pokles jejich podílu na celkovém vývozu, ovšem podíl zemí Evropské unie vzrostl. Pozitivní změnou je také mírné zvýšení podílu zemí s rozvojovou ekonomikou, evropských zemí s tranzitivní ekonomikou a SNS na celkovém vývozu. Podíl vývozu do mimoevropských zemí s přechodovou a státní ekonomikou byl stejně jako v předchozím období téměř zanedbatelný.

Ve zbožové struktuře dovozu i vývozu dominovala skupina 7 - Stroje a dopravní prostředky společně se skupinou 6 – Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu, jejíž podíl nebyl tak vysoký, přesto ve srovnání s ostatními skupinami velmi výrazný. Obě tyto skupiny také tvořily největší část dovozu i vývozu do Evropské unie. Naopak nejmenší podíl na celkovém dovozu a vývozu, pokud nebude brána v potaz skupina 9 – Komodity a předměty obchodu jinde netříděné, měly živočišné a rostlinné oleje a tuky.

4.3 Vývoj zahraničního obchodu České republiky v letech 2004 – 2010

Zahraníční obchod a jeho vývoj v tomto období formovaly stejné skutečnosti, které již byly uvedeny v kapitole 4.2 Vývoj zahraničního obchodu České republiky v roce 2004. Velmi výrazně pak na zahraniční obchod zapůsobila hospodářská krize.

4.3.1 Vývoj zahraničního obchodu

V daném období zahraniční obchod České republiky navazoval na již započatý trend z roku 2004 ovšem pouze do roku 2008, kdy došlo ke zpomalení růstu dovozu, vývoz zaznamenal dokonce pokles. Rok 2009 pak představoval výrazný propad obou ukazatelů, který byl ovšem ukončen hned rokem následujícím, kdy zahraniční obchod zaznamenal růst.

I po vstupu České republiky do Evropské unie se obrat zahraničního obchodu meziročně vyvíjel s rozdílnou dynamikou. Zatímco v roce 2004 obrat zahraničního obchodu činil 3 471 752 mil. Kč, na konci sledovaného období dosáhl tento ukazatel 4 944 353 mil. Kč, tj. což představuje 42,4% nárůst.

Tabulka 9: Vývoj zahraničního obchodu v období 2004 – 2010

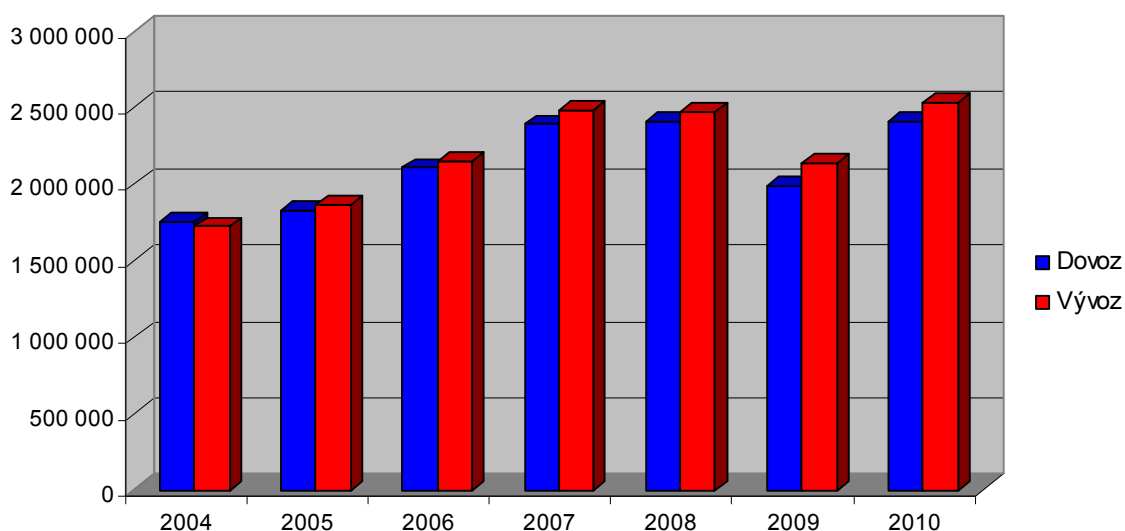
(běžné ceny)

Rok	Obrat			Dovoz			Vývoz		
	Celkem v mil. Kč	Meziroční změny		Celkem v mil. Kč	Meziroční změny		Celkem v mil. Kč	Meziroční změny	
		v mil. Kč	v %		v mil. Kč	v %		v mil. Kč	v %
2004	3 471 752	-	-	1 749 095	-	-	1 722 657	-	-
2005	3 698 548	226 796	106,53	1 829 962	80 867	104,62	1 868 586	145 929	108,47
2006	4 249 385	550 837	114,89	2 104 812	274 850	115,02	2 144 573	275 987	114,77
2007	4 870 553	621 168	114,62	2 391 319	286 507	113,61	2 479 234	334 661	115,61
2008	4 880 226	9 673	100,20	2 406 490	15 171	100,63	2 473 736	-5 498	99,78
2009	4 127 659	-752 567	84,58	1 989 036	-417 454	82,65	2 138 623	-335 113	86,45
2010	4 944 353	816 694	119,79	2 411 556	422 520	121,24	2 532 797	394 174	118,43

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Od roku 2004 bylo zaznamenáno nejvyšší meziroční hodnotové zvýšení až na konci sledovaného období tedy v roce 2010 a to 816 694 mil. Kč, další výrazný meziroční nárůst byl zaznamenán v roce 2007 (621 168 mil. Kč). K nejvyššímu meziročnímu poklesu došlo v roce 2009 a to 752 567 mil. Kč. Na relativní úrovni se nejvíce obrat zvýšil v roce 2010, kdy byl zaregistrován 19,8% nárůst. K dalšímu výraznému meziročnímu zvýšení došlo v roce 2006 (index 114,9) a v roce 2007 (index 114,6). Naopak k nejvyššímu meziročnímu poklesu došlo v roce 2009 a to o 15,4 %.

Graf 9: Vývoj vývozu a dovozu v letech 2004 – 2010 v mil. Kč



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Oproti předchozímu období, kdy dominantnější roli hrál dovoz, po roce 2004 se tento vývoj obrátil a ve všech letech sledovaného období vývoz převyšoval dovoz. Až do roku 2007 vývoz a dovoz neustále rostl, v roce 2008 došlo u dovozu k mírnému poklesu. Rok 2009 zaznamenal výrazný propad obou ukazatelů. V roce 2010 došlo k opětovnému růstu vývozu i dovozu a oba ukazatele dosáhly nejvyšších hodnot za celou existenci České republiky.

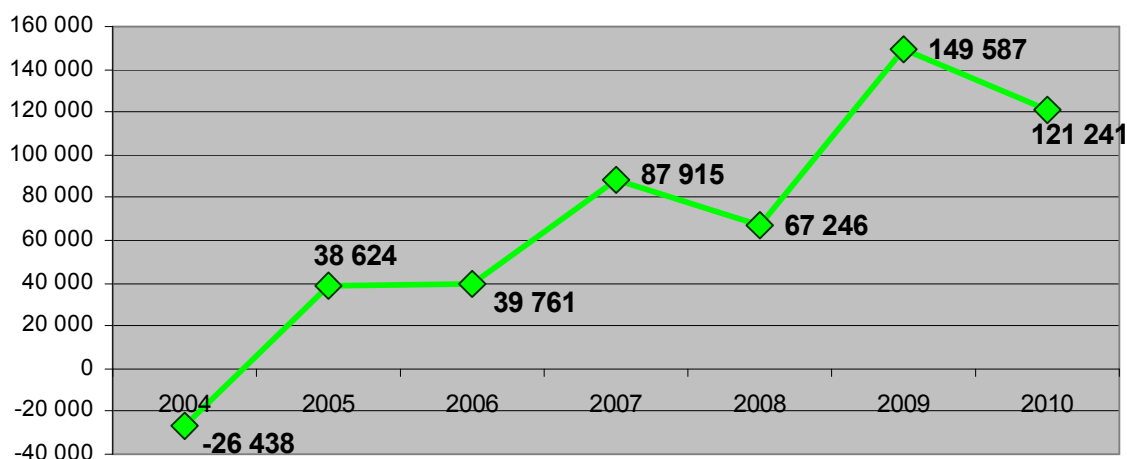
V absolutních hodnotách došlo k největšímu meziročnímu nárůstu vývozu i dovozu v roce 2010, dovoz se meziročně zvýšil o 422 520 mil. Kč a vývoz o 394 174 mil. Kč. K nejvyššímu meziročnímu poklesu u dovozu i vývozu došlo a v roce 2009, dovoz

meziročně klesl o 417 454 mil. Kč a vývoz o 335 113 mil. Kč. K největšímu relativnímu přírůstku u dovozu i vývozu došlo v roce 2010, dovoz se zvýšil o 21,2 % a vývoz o 18,4 %. Nejvyšší relativní pokles u obou ukazatelů byl zaznamenán v roce 2009, dovoz se snížil o 17,4 % a vývoz o 13,6 %.

4.3.2 Obchodní bilance

Na rozdíl od předchozích let se obchodní bilance s výjimkou roku 2004 pohybovala v kladných hodnotách. Její kolísavý vývoj je zobrazen na následujícím grafu:

Graf 10: Obchodní bilance v období 2004 – 2010 v mil. Kč



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Od roku 2005, kdy obchodní bilance přešla do kladných hodnot, saldo neustále rostlo až do roku 2007, v dalším roce byl pak zaznamenán mírný pokles, po kterém v roce 2009 následoval strmý růst a kladné saldo obchodní bilance dosáhlo své nejvyšší hodnoty, a to 149 587 mil. Kč.

4.3.3 Teritoriální struktura

I průběhu tohoto období vyspělé tržní ekonomiky tvořily největší část dovozu České republiky, ale oproti předchozím rokům se jejich podíl od roku 2004 postupně každým rokem snižoval. Naopak pozitivně lze hodnotit zvyšující se podíl všech ostatních skupin zemí.

Tabulka 10: Teritoriální struktura dovozu v roce 2004 a 2010

(běžné ceny)

Skupina zemí	2004		2010	
	Dovoz v mil. Kč	Dovoz v %	Dovoz v mil. Kč	Dovoz v %
Celkem	1 749 095	100,00	2 411 556	100,00
Vyspělé tržní ekonomiky¹⁾	1 431 966	81,87	1 722 116	71,41
z toho: EU	1 256 205	71,82	1 527 883	63,36
Ostatní vyspělé tržní ekonomiky	175 761	10,05	194 233	8,05
Rozvojové ekonomiky	110 805	6,33	187 182	7,76
Evropské tranzitivní ekonomiky a SNS	110 300	6,31	192 078	7,96
Ostatní státy²⁾	96 025	5,49	310 181	12,86

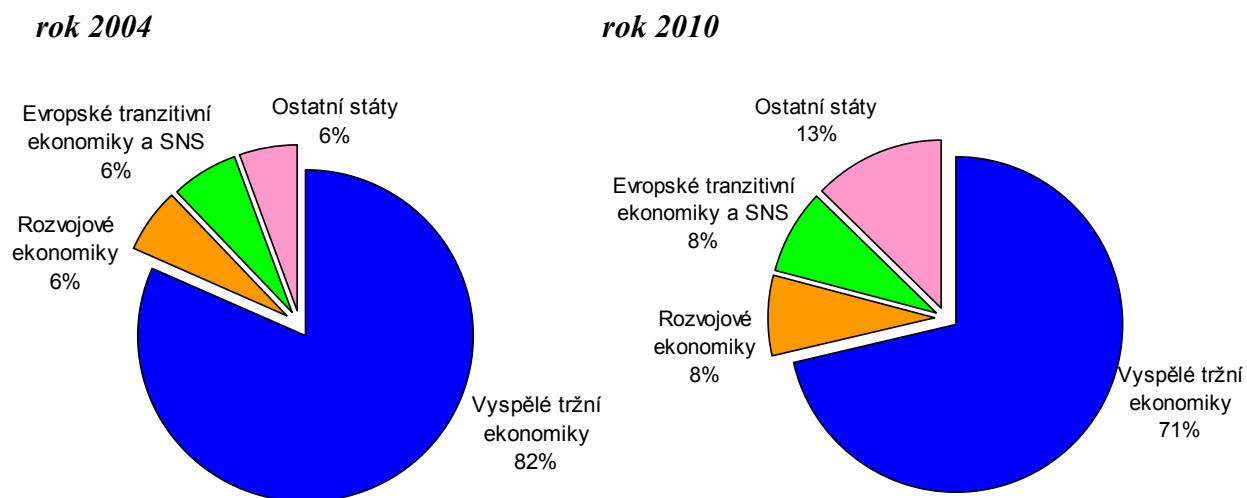
1) Země EU + země ESVO + ostatní vyspělé tržní ekonomiky

2) Mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou tj. Čína, Kuba, Laos, Mongolsko, Severní Korea, Vietnam, a nespifikované země

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Zatímco na začátku sledovaného období vyspělé tržní ekonomiky tvořily 81,9 % celkového dovozu, v roce 2010 jejich podíl činil již pouze 71,4 %, došlo tedy k oslabení jejich pozice o 10,5 procentního bodu. Naopak zlepšení bylo zaznamenáno u všech ostatních skupin zemí. Rozvojové ekonomiky a evropské tranzitivní ekonomiky, jejichž podíl v roce 2004 činil shodně 6,3 %, se v roce 2010 zvýšil u zemí s rozvojovou ekonomikou o 1,4 bodu a evropských zemí s tranzitivní ekonomikou a SNS o 1,7 bodu. Výrazná změna byla zaznamenána u skupiny ostatních států, kdy oproti roku 2004 se jejich podíl na celkovém dovozu zvýšil o 7,4 bodu.

Graf 11: Teritoriální struktura dovozu v roce 2004 a 2010 (v %)



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Tabulka 11: Teritoriální struktura vývozu v roce 2004 a 2010

(běžné ceny)

Skupina zemí	2004		2010	
	Vývoz v mil. Kč	Vývoz v %	Vývoz v mil. Kč	Vývoz v %
Celkem	1 722 657	100,00	2 532 797	100,00
Vyspělé tržní ekonomiky¹⁾	1 577 778	91,59	2 284 640	90,20
z toho: EU	1 480 621	85,95	2 126 339	83,95
Ostatní vyspělé tržní ekonomiky	97 157	5,64	158 301	6,25
Rozvojové ekonomiky	54 319	3,15	100 631	3,97
Evropské tranzitivní ekonomiky a SNS	81 010	4,70	120 825	4,77
Ostatní státy²⁾	9 551	0,55	26 700	1,05

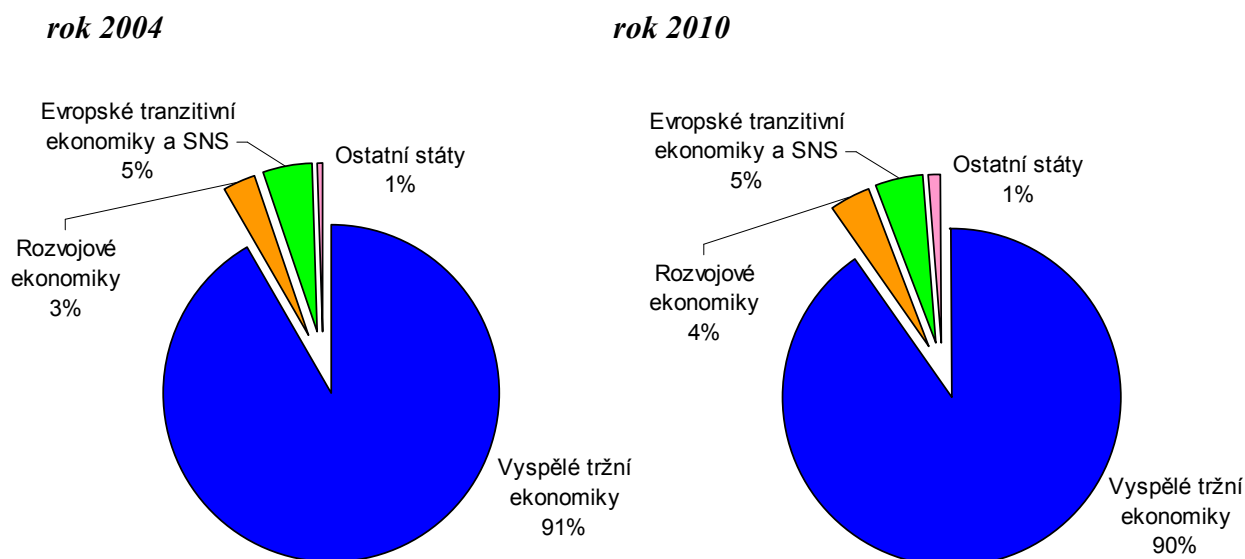
1) Země EU + země ESVO + ostatní vyspělé tržní ekonomiky

2) Mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou tj. Čína, Kuba, Laos, Mongolsko, Severní Korea, Vietnam, a nespecifikované země

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Pro vývoz v tomto sledovaném byl charakteristický převažující podíl vyspělých tržních ekonomik na celkovém vývozu. Během krajních let podíly těchto zemí střídavě rostl a klesal, ale od roku 2006 se již neustále snižoval. Od roku 2004, kdy podíl vyspělých tržních ekonomik činil 91,6 %, došlo k jeho poklesu na 90,2 %. Země EU ovšem zaznamenaly opačný vývoj, jejich podíl ze 78,7 % vzrostl na 84 %. Mírný růst zaznamenaly i rozvojové ekonomiky, u kterých došlo ke zvýšení o 0,8 procentního bodu, tj. na necelá 4 %. Podíl evropských tranzitivních ekonomik a SNS v průběhu daného období také kolísavě rostl a klesal, v roce 2010 pak činil 4,8 %. Ostatní státy v průběhu let postupně zvyšovaly svůj podíl a v roce 2010 se na celkovém dovozu podílely 1,1%.

Graf 12: Teritoriální struktura vývozu v roce 2004 a 2010 (v %)



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

4.3.4 Zbožová struktura

Od roku 2004 do roku 2010 se dovoz zvýšil o více jak 44,8 %, vývoz vrostl o téměř o 40 %. Podíl jednotlivých komoditních skupin na růstu dovozu a vývozu je uveden v tabulce 12.

Tabulka 12: Vývoj zbožové struktury dovozu a vývozu v roce 2010 ve srovnání s rokem 2004 v mil. Kč

(běžné ceny)

Třídy SITC, rev.3 ¹⁵	Dovoz			Vývoz		
	2004	2010	Index 2004/2010	2004	2010	Index 2004/2010
0	72 150	76 266	105,70	47 430	112 559	237,32
1	10 668	16 781	157,30	8 924	14 373	161,06
2	52 916	75 908	143,45	47 315	64 648	136,63
3	122 146	93 874	76,85	49 938	231 447	463,47
4	4 162	4 592	110,33	1 043	4 073	390,51
5	194 833	164 213	84,28	103 951	257 351	247,57
6	360 757	435 348	120,68	388 540	430 281	110,74
7	739 946	1 382 306	186,81	876 138	1 046 030	119,39
8	190 676	280 531	147,12	198 492	247 443	124,66
9	841	2 978	354,10	887	3 352	377,90
0 – 9	1 749 095	2 532 797	144,81	1 722 657	2 411 556	139,99

Poznámka: 0 – Potraviny a živá zvířata, 1 – Nápoje a tabák, 2 – Suroviny nepoživatelné, bez paliv, 3 – Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály, 4 – Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky, 5 – Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené, 6 – Tržní výrobky tříděné podle materiálu, 7 – Stroje a dopravní prostředky, 8 – Průmyslové spotřební zboží, 9 – Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné.

Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

V období 2004 – 2010 se na celkovém dovozu stejně jako v předcházejícím období nejvíce podílela skupina 7 – Stroje a dopravní prostředky. Hodnotový nárůst u této skupiny činil 642 360 mil. Kč, index dosáhl 186,8. Oproti ostatním skupinám, se tímto výsledkem se vyšplhala vysoko nad průměr. Poměrně dobrý výsledků dosáhly i skupiny 6 – Tržní výrobky tříděné podle materiálu (nárůst o 74 591 mil. Kč, index 120,7) a 8 – Průmyslové spotřební zboží (nárůst o 89 855 mil. Kč, index 147,1). K výraznému poklesu došlo u skupin 3 a 5, kdy u skupiny 3 – Minerální paliva byl zaznamenán úbytek o 28 272 mil.

¹⁵ Standardní mezinárodní klasifikace zboží podle revize 3

Kč (index 76,85) a u skupiny 5 – Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené došlo k úbytku v roce 2010 oproti 2004 o 30 620 mil. Kč (index 84,28). Nejmenší podíl na dovozu měla skupina 9 – Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné, u které byl ale oproti předchozímu období zaznamenán růst a to takový, že na relativní úrovni dosáhla s indexem 354,1 nejlepšího výsledku, v absolutních hodnotách tento nárůst činil 2 137 mil. Kč.

I na celkovém vývozu se z největší části podílela skupina Stroje a dopravní prostředky, její index ovšem dosáhl pouze výše 119,4 a hodnotový nárůst činil 169 892 mil. Kč. Lepších výsledků dosáhla také skupina 3 – Minerální paliva s indexem 463,5, jejíž hodnotový přírůstek se vyšplhal na 181 509 mil. Kč. Další skupina, která na relativní úrovni dosáhla nadprůměrných výsledků, byla skupina 4 - Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky (index 390,5), hodnotový přírůstek ovšem činil pouhé 3 030 mil. Kč. Nejméně se na celkovém vývozu v daném období podílela skupina 9 – Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné, jejíž sice dosáhl nadprůměrných hodnot, v absolutních hodnotách ovšem došlo k nárůstu pouze o 2 465 mil. Kč

4.3.5 Zhodnocení

Pokračující pozitivní vývoj z minulých let v daném období přerušil rok 2008, kdy díky finanční krizi, které následně přešla v krizi ekonomickou, došlo pouze k mírnému meziročnímu růstu dovozu a u vývozu byl zaznamenán meziroční pokles. Rok 2009 pak představoval vyvrcholení krize a její dopady na zahraničním obchodu se projevil v rapidním poklesu jak vývozu, tak i dovozu. V roce 2010 zaznamenal zahraniční obchod opětovný růst a svými hodnotami dosáhl nejlepších výsledků od vzniku České republiky. Vývoj obchodní bilance se vyznačoval kolísavostí, pozitivně zle však vnímat fakt, že s výjimkou roku 2004 bylo saldo obchodní bilance kladné.

V teritoriální struktuře zahraničního obchodu došlo k určitým změnám, kdy dovoz se z vyspělých tržních ekonomik, i přestože si stále udržely svoje prvenství, začal mírně snižovat. Naopak nárůst byl zaznamenán u všech ostatních skupin zemí. K mírnému růstu došlo u rozvojových ekonomik i u evropských tranzitivních ekonomik a SNS a poměrně

výrazný nárůst byl zaznamenán mimoevropských zemí s přechodovou a státní ekonomikou. U vývozu v průběhu let 2004 - 2010 nedošlo příliš výrazným změnám, převažoval vývoz do vyspělých tržních ekonomik, jejichž podíl se v roce 2010 oproti roku 2004 stejně jako u ostatních skupin zemí se příliš výrazně neměnil.

Zbožová struktura zahraničního obchodu se v porovnání s předchozím obdobím příliš neměnila. Dominantní skupinou u vývozu a dovozu byla skupiny 7 - Stroje a dopravní prostředky, kterou následovala skupina 6 – Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu. Nejméně se na dovozu a vývozu podílela skupina 9 - Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné, u které byl sice zaznamenán na relativní úrovni nadprůměrný nárůst, v absolutních hodnotách šlo o zanedbatelnou částku.

4.4 Návrh řešení na zlepšení proexportní strategie ČR

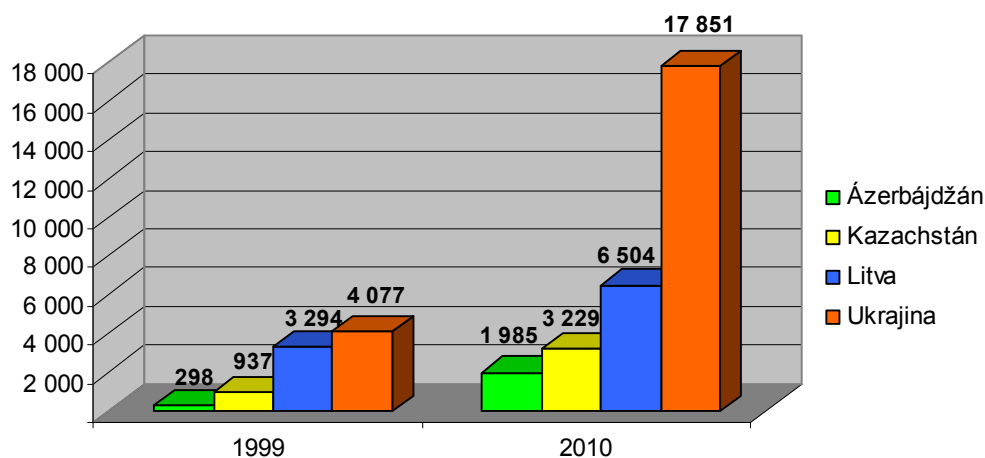
Proexportní strategie České republiky je nedílnou součástí procesu liberalizace mezinárodního obchodu. Po vstupu do EU proexportní strategie ČR prošla značnou úpravou, kdy bylo nutné reagovat na změny v potřebách klientů a nové trendy v poskytování služeb nebo nově vymezit teritoriální priority.

I přestože je proexportní strategie České republiky značně propracovaná a pojímá širokou oblast zájmů, lze ji vylepšit v několika směrech. Jedním se směrů, kde lze spatřovat možnost pro změnu je např. oblast exportních teritoriálních priorit. Dalším způsobem, jakým lze tuto strategii vylepšit, je zlepšení organizace přístupu k informacím, které jsou podnikatelům poskytovány.

4.4.1 Návrh na zlepšení v oblasti exportních teritoriálních priorit

Zlepšení proexportní strategie lze spatřovat v rozšíření již stávajících upřednostňovaných teritorií o další státy a to zejména státy bývalé SSSR či země Společenství nezávislých států. I přestože podíl těchto států na celkovém vývozu ve srovnání se státy EU není příliš vysoký, jejich rostoucí podíl představuje potenciál, který by neměl být zanedbán, a který by se v rámci proexportní strategie mohl značně rozvíjet. O roku 1999 se vývoz např. do Ázerbájdžánu zvýšil téměř o 667 %. Graf 13 zobrazuje srovnání výše vývozu v roce 1999 s rokem 2010 u vybraných zemí.

Graf 13: Výše vývozu do vybraných států v letech 1999 a 2010 v mil. Kč



Zdroj: Dle dat z ČSÚ zpracovala autorka

Mezi upřednostňovaná teritoria by se vedle Ruska, Ukrajiny a Kazachstánu, které již v proexportní strategii zahrnuty jsou, kdy Kazachstán se objevil v této skupině zemí až v rámci aktualizace Exportní strategie na rok 2011, mohly zařadit např. pobaltské státy tj. Lotyšsko, Estonsko a Litva, nebo Ázerbájdžán či Bělorusko.

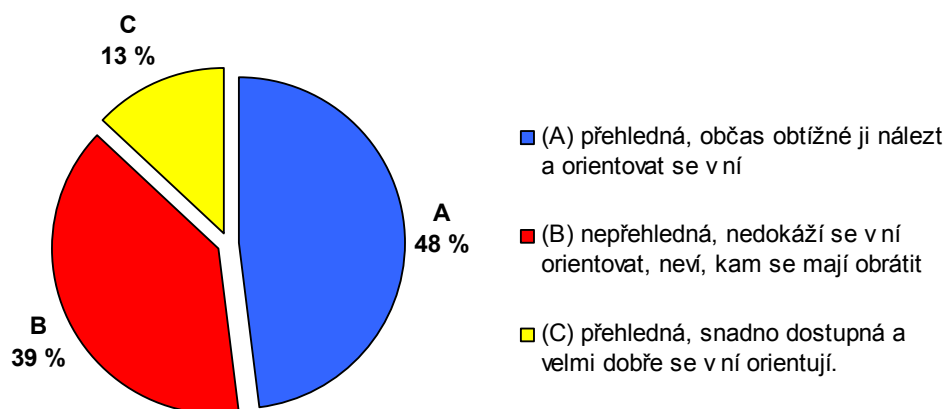
Důvodem proč se tímto směrem vydat, ale není pouze zvyšující se vývoz do těchto teritorií, který by se v rámci proexportní politiky mohl výrazně rozvinout. Neméně podstatným důvodem je i částečná ochrana exportérů v případě ekonomických problémů v EU, které by mohly způsobit zpomalení ekonomiky. Tato otázka je v současnosti velmi diskutována a zaměření exportérů do těchto teritorií by mohlo v budoucnu alespoň částečně zmírnit negativní dopady těchto událostí.

K úskalím při obchodování se zahraničím patří mimo jiné i jazyková bariéry. Ve většině těchto zemí je společně s úředním jazykem také používána ruština. V České republice převažuje počet lidí, kteří se v rámci svého vzdělání nedostali k výuce jiného než ruského jazyka a navíc se tento jazyk v současnosti stává populárním i u mladé generace lidí, kteří se stále více zajímají o jeho výuku. Čímž by se značně zmenšila jazyková bariéra. I tento důvod může částečně přispět k podpoření tohoto návrhu.

4.4.2 Návrh na zlepšení v oblasti poskytování informací

Z pohledu organizace exportní politiky lze zlepšit přístup k informacím vytvořením webových stránek, prostřednictvím kterých by jednotlivý podnikatelé získávali veškeré potřebné informace a které by byly pravidelně aktualizovány. V současnosti tuto funkci částečně zastává portál BusinessInfo.cz, zároveň jsou některé potřebné informace zveřejňovány v rámci stránek Ministerstva průmyslu a obchodu a další doplňující informace jsou uveřejňovány prostřednictvím webových stránek agentury CzechTrade či jiných zainteresovaných institucí např. EGAP nebo ČEB. Dle průzkumu Ministerstva průmyslu a obchodu se v současném způsobu poskytování informací přehledně a bez problému orientuje pouze 13 % respondentů. Výsledky výzkumu jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf 14: Orientace podnikatelů nabídky služeb pro export



Zdroj: download.mpo.cz/get/31515/35250/384580/priloha002.doc

Webový portál by poskytoval kromě informací o trzích tj. obecnou charakteristiku daného trhu, informace o konkurenci nebo potenciálních obchodních partnerech, i další informace, které jsou nyní roztroušeny po ostatních webových portálech veškerých subjektů, organizací a agentur. Konkrétně by zde byly zveřejňovány:

- aktuální informace, o proexportní politice, které jsou nyní zveřejňovány v rámci webových stránek Ministerstva průmyslu a obchodu,
- informace o daných trzích, které nyní poskytuje portál BusinessInfo.cz či CzechTrade,
- informace o pojištění investic v zahraničí proti politickým a ekonomickým rizikům, které poskytuje EGAP,
- informace o možnosti získání finančních zdrojů pro investiční projekty, které nyní poskytuje prostřednictvím svých webových stránek ČEB či některé komerční banky,
- poradenství v různých oblastech.

Výraznou pomoc podnikatelům představuje zelená linka, díky níž mohou podnikatelé získat rychlou odpověď na své dotazy. Tuto službu by mohly doplnit další způsoby komunikace např. skype či ICQ. Tento způsob komunikace je v současnosti velmi využívaný díky a mnoho lidí je obeznámeno se způsobem této komunikace.

5 Zhodnocení

Zahraniční obchod se vyvíjel poměrně dynamicky a vykazoval velmi dobré výsledky. Obrat zahraničního obchodu se každý rok neustále zvyšoval, výjimku tvořily roky 2002 a 2009, kdy došlo k meziročním poklesům. V roce 2009 se na negativních výsledcích podepsala především hospodářská krize, kdy rapidním způsobem klesl jak dovoz, tak i vývoz. Rok 2010 pak představoval opětný nárůst pro zahraniční obchod České republiky a bylo dosaženo nejlepších výsledků od jejího vzniku. Negativně lze vnímat vývoj obchodní bilance v prvních 12 letech, kdy bylo její saldo záporné. Tento vývoj se obrátil v roce 2005 a obchodní bilance se dostala do kladných hodnot a tento vývoj přetrvává i v současnosti.

Ve vývoji zahraničního obchodu České republiky z hlediska teritoriální struktury došlo v průběhu let také k určitým změnám. Zahraniční obchod směřoval především na trhy vyspělých tržních ekonomik a především na trhy zemí Evropské unie. V současnosti státy EU tvoří 63 % dovozu a téměř 84 % vývozu. Současně s vyspělými tržními ekonomikami se na dovozu také poměrně velkou mírou podílely i evropské tranzitní ekonomiky a SNS, jejich podíl se ovšem postupem času snižoval a v současnosti se pohybuje okolo 8 %. Opačná tendence byla zaznamenána u mimoevropských zemí s přechodovou a státní ekonomikou, jejichž podíl se v prvních letech existence ČR pohyboval pouze kolem 0,5 %, v současnosti ale dosahuje necelých 13 %. Vývoj exportu měl poněkud jednoznačnější vývoj, podíl zemí s vyspělou ekonomikou nepřetržitě rostl, v několika posledních letech dochází k jeho stagnaci na hranici 90 %. Podíl ostatních skupin zemí nepřesáhl 5 %.

Ve zbožové struktuře jak u dovozu, tak i u vývozu po celou dobu existence České republiky dominovala skupina 7 - Stroje a dopravní prostředky společně se skupinou 6 – Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu, jejich podíl se v průběhu let neustále zvyšoval a tento vývoj pokračuje i v současnosti.

6 Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zhodnotit postavení České republiky v procesu liberalizace mezinárodního obchodu.

Proces liberalizace mezinárodního obchodu je nerozlučně spjat s vývojem České republiky a provází ji po celou dobu své existence. Česká republika ještě jako součást Československé republiky patřila mezi zakládající členy GATT. I přestože do roku 1989 byl proces liberalizace mezinárodního obchodu pozastaven, po roce 1989 se začal opět plně rozvíjet, což dokazuje i to, že Česká republika patří mezi zakládající členy Světové obchodní organizace. V rámci tohoto procesu Česká republika podepsala řadu bilaterálních smluv s různými státy, ještě jako součást ČSFR se stala členem ESVO a podepsala smlouvu s CEFTA nebo ES, jejichž planost pokračovala i po rozpadu ČSFR.

Významným datem pro proces liberalizace mezinárodního obchodu v České republice byl 1. 5. 2004, kdy se Česká republika stala součástí Evropské unie. Jako součást této celní unie začala vytvářet svojí zahraničně obchodní politiku v souladu se společnou obchodní politikou Evropské unie a také se stala jednou ze smluvních stran vícestranných dohod uzavřených v rámci WTO.

I přestože vstup do Evropské unie pro mnohé exportéry znamenal otevření cesty na nové trhy, závislost především na evropských trzích může představovat i určité riziko. V současnosti více jak 78 % vývozu směřuje na evropské trhy, dovoz ze zemí EU se pak pohybuje okolo 63 %. Jakákoliv případná krize v Evropské unii by mohla ochromit zahraniční obchodu České republiky. Vhodným řešením tohoto problému by mohlo představovat zvýšení podpory ze strany státu v rámci exportní strategie českým vývozcům, kteří směřují svůj vývoz do jiných teritorií např. do zemí východní Evropy či Společenství nezávislých států.

V práci byly splněny stanovené cíle. Na základě provedené analýzy bylo zhodnoceno postavení České republiky v procesu liberalizace mezinárodního obchodu. Dále byly definovány základní pojmy spojené s daným tématem, byla objasněna úloha Světové

obchodní organizace a stručně byl charakterizován vývoj zahraničně obchodní politiky České republiky.

V rámci provedené analýzy byl popsán vývoj zahraničního obchodu České republiky a změny v jeho teritoriální a zbožové struktuře. Dále bylo po prostudování příslušné problematiky navrženo řešení na zlepšení proexportní strategie České republiky.

7 Seznam zdrojů

Literatura:

BENEŠ, V. Zahraniční obchod. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2004. 328 s. ISBN 80-247-0558-3.

FAJMON, H. a kol. Cesta České republiky do Evropské unie, 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 170 s. ISBN 80-7325-045-4.

FOJTÍKOVÁ, L. Zahraničně obchodní politika ČR, Historie a současnost (1945 – 2008). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 246 s. ISBN 978-80-7400-128-4.

HES, A. Základy mezinárodního obchodu. 3. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2005. 220 s. ISBN 978-80-213-1406-1.

JIRÁNKOVÁ, M. Národní státy v globálních ekonomických procesech. 1. vydání. Praha: Kamil Mařík – Professional Publishing, 2010. 124 s. ISBN 978-80-7431-025-6.

KALÍNSKÁ, E. a kol. Mezinárodní obchod v 21. století. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. 232 s. ISBN 978-80-247-3396-8.

MAREK, D., BAUN, M. Česká republika a Evropská unie, 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2010. 227s. ISBN 978-80-87029-89-3.

PLCHOVÁ, B., ABRHÁM, J., HELÍSEK, M. Česká republika a EU: Ekonomika – Měna Hospodářská politika. 1. vydání. Praha: Agentura KRIGL, 2010. 206 s. ISBN 978-80-86912-39-4.

ROZEHNALOVÁ, N. Právo mezinárodního obchodu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2010, 552 s. ISBN 978-80-7357-562-5.

ŠŤASTNÝ, D. Mezinárodní obchod: Teorie a politika. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze Nakladatelství Oeconomica, 2004, 150 s. ISBN 80-245-0805-2.

Internetové zdroje:

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. Aktualizace Exportní strategie ČR na rok 2011 [online]. Praha: CzechTrade, 18. 04. 2011 [cit. 2011-07-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/statni-podpora-exportu/aktualizace-exportni-strategie-cr-2011/1000485/60467/>>.

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. CEFTA 2006 – Středoevropská zóna volného obchodu [online]. Praha: CzechTrade, 30. 05. 2009 [cit. 2011-07-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/pravni-prostredi-celni-problematika/stredoevropska-zona-volny-obchod-cefta/1000487/53258/>>.

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. Cla a celní řízení v mezinárodním obchodu [online]. Praha: CzechTrade, 06. 03. 2007 [cit. 2011-07-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/manual-exportera/cla-a-celni-rizeni-v-mezinarodnim-obchod/1001370/43600/#b3>>.

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. Evropské sdružení volného obchodu [online]. Praha: CzechTrade, 26. 10. 2009 [cit. 2011-07-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/e/evropske-sdruzeni-volneho-obchodu-esvo/1000697/6296/>>.

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. Nabídka služeb EGAP [online]. Praha: CzechTrade, 07. 01. 2011 [cit. 2011-07-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/exportni-garancni-a-pojistovaci/nabidka-sluzeb-exportni-garancni-a/1000562/2023/>>.

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. Prioritní země pro export [online]. Praha: CzechTrade, 24. 07. 2009 [cit. 2011-07-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/statni-podpora-exportu/nove-prioritni-zeme-pro-export/1000485/53713/>>.

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. Společná obchodní politika Evropské unie [online]. Praha: CzechTrade, 10. 02. 2012 [cit. 2012-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/spolecna-obchodni-politika-eu/spolecna-obchodni-politika-evropske-unie/1001599/42339/?page=1>>.

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím [online]. Praha: CzechTrade, 27. 10. 2010 [cit. 2011-07-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/spolecna-obchodni-politika-eu/system-tvorby-obchod-politiky-eu-3-zeme/1001599/58702/>>.

Česká exportní banka. O bance [online]. Praha c 2006 [cit. 2011-07-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceb.cz/content/view/92/35/>>.

Česká exportní banka. Seznam hlavních produktů podpořeného financování ČEB [online]. Praha c 2006 [cit. 2012-02-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceb.cz/content/view/54/25/>>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod v letech 1993 až 2005 [online]. Praha 6. 10. 2006 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/FE003907CF/\\$File/60060601.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/FE003907CF/$File/60060601.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod v letech 1993 až 2005 [online]. Praha 6. 10. 2006 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/FE003C41AB/\\$File/60060602.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/FE003C41AB/$File/60060602.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod v letech 1993 až 2005 [online]. Praha 6. 10. 2006 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/FE003C53D1/\\$File/60060603.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/FE003C53D1/$File/60060603.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod v letech 1993 až 2005 [online]. Praha 6. 10. 2006 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/FE003CD04A/\\$File/60060609.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/FE003CD04A/$File/60060609.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky v lednu až prosinci 2004 [online]. Praha 21. 2. 2005 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/AB0031DBC4/\\$File/60011203a.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/AB0031DBC4/$File/60011203a.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky za prosinec 2005 [online]. Praha 6. 2. 2006 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/0D002B40BC/\\$File/60011203a.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/0D002B40BC/$File/60011203a.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky za prosinec 2005 [online]. Praha 6. 2. 2006 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/0D002B40B6/\\$File/60011205.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/0D002B40B6/$File/60011205.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky v lednu až prosinci 2006 [online]. Praha 8. 2. 2007 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/7B00383B6A/\\$File/6001061201.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/7B00383B6A/$File/6001061201.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky v lednu až prosinci 2007 [online]. Praha 8. 2. 2008 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/E6003C95CB/\\$File/6001071201.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/E6003C95CB/$File/6001071201.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky v lednu až prosinci 2008 [online]. Praha 9. 2. 2009 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/54003132F6/\\$File/6001081201.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/54003132F6/$File/6001081201.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod ČR v lednu až prosinci 2009 [online]. Praha 11. 2. 2010 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/C4003261AE/\\$File/6001091201.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/C4003261AE/$File/6001091201.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky leden až prosinec 2010 [online]. Praha 11. 2. 2011 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/300031C2F0/\\$File/6001101201.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/300031C2F0/$File/6001101201.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky 2011 [online]. Praha 7. 2. 2012 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/9C003BC95A/\\$File/6001111201.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/9C003BC95A/$File/6001111201.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky 2011 [online]. Praha 7. 2. 2012 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/9C003BC95D/\\$File/6001111203b.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/9C003BC95D/$File/6001111203b.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky 2011 [online]. Praha 7. 2. 2012 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/9C003BC960/\\$File/6001111205.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/9C003BC960/$File/6001111205.pdf)>.

Český statistický úřad. Zahraniční obchod České republiky – Seskupení zemí po vstupu do EU [online]. Praha 28. 2. 2005 [cit. 2012-03-15]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/o/6001-04-v_lednu_az_prosinci_2004-seskupeni_zemi_po_vstupu_do_eu>.

Český statistický úřad: Veřejná databáze. Dlouhodobý vývoj zahraničního obchodu – vývoz [online]. 15. 2. 2012 [cit. 2012-02-15]. Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=VZO4011UC&&kapitola_id=636>.

Evropská komise: Evropská unie v České republice. Česká republika v EU [online]. 30. 10. 2010 [cit. 2011-06-28]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm>.

KHOR, M. Globalization and the south: Some critical issues [online]. Kuba 2000 [cit. 2011-06-14]. Dostupný z WWW: <http://www.unctad.org/en/docs/dp_147.en.pdf>.

KRPEC, O. WTO a liberalizace světového obchodu. Revue Politika – EPP-ED inzertní příloha [online]. Brno 2005 no. leden 2005 [cit. 2011-06-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.ods.cz/eu/download/docs/EPP-ED4.pdf>>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. Exportní strategie České republiky pro období 2006 - 2010 [online]. Praha 2005 [cit. 2011-07-28]. Dostupný z WWW: <download.mpo.cz/get/31515/35250/384580/priloha002.doc>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. Mapa obchodní politiky ČR jako člena Evropské unie [online]. Praha 19. 4. 2010 [cit. 2011-07-20]. Dostupný z WWW: <download.mpo.cz/get/33015/37407/422108/priloha002.pdf>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. Ročenka zahraničního obchodu 2007 [online]. Praha 31. 10. 2008 [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument51690.html>>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. Systém všeobecných celních preferencí [online]. Praha 1. 7. 2010 [cit. 2011-07-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument49418.html>>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. Základní informace k WTO a DDA [online]. Praha 31. 8. 2010 [cit. 2011-06-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument7894.html>>.

Understanding the WTO [online]. Switzerland: World Trade Organization Information and External Relations Division 2010 [cit. 2011-06-23]. Dostupný z WWW: <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/tif_e.htm>. ISBN 978-92-870-3748-0.

VOLEJNÍKOVÁ, J. Dynamika zahraničního obchodu České republiky a EU. In Scientific papers of the University of Pardubice. Series D Faculty of Economics and Administration 9 [online]. Pardubice 2004 [cit. 2011-07-18]. Dostupný z WWW: <<http://hdl.handle.net/10195/32248>>. ISSN 1211-555X.

WORLD TRADE ORGANIZATION. The 128 countries that had signed GATT by 1994 [online]. 2011 [cit. 2011-06-24]. Dostupný z WWW: <http://www.wto.org/english/thewto_e/gattmem_e.htm>.

WORLD TRADE ORGANIZATION. What is the WTO [online]. 2011 [cit. 2011-06-24]. Dostupný z WWW: <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm>.

8 Přílohy

PŘÍLOHA 1: CHARAKTER KOL JEDNÁNÍ V RÁMCI GATT/WTO	I
PŘÍLOHA 2: SEZNAM HLAVNÍCH TERITORIÍ V EXPORTNÍ POLITICE ČR 2006 – 2010	II
PŘÍLOHA 3: SEZNAM HLAVNÍCH PRODUKTŮ PODPOŘENÉHO FINANCOVÁNÍ ČEB	III
PŘÍLOHA 4: ZÁKLADNÍ DRUHY POJIŠTĚNÍ POSKYTOVANÉHO SE STÁTNÍ PODPOROU ...	IV
PŘÍLOHA 5: SESKUPENÍ ZEMÍ	V

Příloha 1: Charakter kol jednání v rámci GATT/WTO

Období trvání	Počet zemí	Dojednané oblasti	Místo konání
1947	23	Celní sazby	Ženeva (Švýcarsko)
1949	13	Celní sazby	Annecy (Francie)
1951	38	Celní sazby - oproti r 1948 pokles v průměru o cca 25 p. b.	Torquay (Velká Británie)
1956	26	Celní sazby	Ženeva (Švýcarsko)
1960 - 1961	26	Celní sazby	Ženeva (Švýcarsko) tzv. Dillonovo kolo
1964 - 1967	62	Celní sazby (pokles v průměru occa 35 p. b.), antidopingová opatření	Ženeva (Švýcarsko) tzv. Kennedyho kolo
1973 - 1979	102	Celní sazby (pokles v průměru occa 35 p. b.), netarifní opatření atd.	Ženeva (Švýcarsko) tzv. Tokijské kolo
1986 - 1994	123	Vytvoření WTO, celní sazby, netarifní opatření, duševní vlastnictví, řešení obchodních sporů, služby, zemědělství atd.	Ženeva (Švýcarsko) tzv. Uruguayské kolo
od roku 2001	153 (duben 2010)	Celní sazby, služby, investice, vládní zakázky, životní prostředí, rozvoj atd.	Kolo z Dohá, resp. Rozvojový program z Dohá

Zdroj: KALÍNSKÁ, E. a kol. Mezinárodní obchod v 21. století, str. 103.

Příloha 2: Seznam hlavních teritorií v Exportní politice ČR 2006 – 2010

Argentina, Brazílie, Bulharsko, Čína, Egypt, Chile, Chorvatsko, Indie, Kanada, Mexiko, Rumunsko, Rusko, Saúdská Arábie, Spojené Arabské Emiráty, Spojené státy americké, Srbsko a Černá Hora, Turecko, Ukrajina, Vietnam

Zdroj: KALÍNSKÁ, E. a kol. Mezinárodní obchod v 21. století, str. 146.

Příloha 3: Seznam hlavních produktů podpořeného financování ČEB

Úvěr na financování výroby pro vývoz (předexportní úvěr)

Přímý vývozní dodavatelský úvěr

Přímý vývozní odběratelský úvěr (příjemcem úvěru je zahraniční dovozce)

Nepřímý vývozní odběratelský úvěr (příjemcem úvěru je banka zahraničního dovozce)

Úvěr na investice v zahraničí

Refinanční vývozní dodavatelský úvěr

Refinanční vývozní odběratelský úvěr

Odkup pohledávek z akreditivů bez postihu

Odkup vývozních pohledávek s pojištěním bez postihu

Bankovní záruky

Financování prospekce zahraničních trhů

Doprovodné finanční služby

Zdroj: <http://www.ceb.cz/content/view/54/25/>

Příloha 4: Základní druhy pojištění poskytovaného se státní podporou

Pojištění krátkodobých vývozních úvěrů proti teritoriálním rizikům „B“

Pojištění bankou financovaného krátkodobého vývozního dodavatelského úvěru "Bf"

Pojištění střednědobého a dlouhodobého vývozního dodavatelského úvěru proti riziku nezaplacení „C“

Pojištění bankou financovaného střednědobého a dlouhodobého vývozního dodavatelského úvěru "Cf"

Pojištění středně a dlouhodobých vývozních odběratelských úvěrů proti kombinaci komerčních a teritoriálních rizik „D“

Pojištění potvrzeného akreditivu „E“

Pojištění úvěru na předexportní financování výroby pro vývoz proti riziku nesplnění vývozního kontraktu „F“

Pojištění investic českých právnických osob v zahraničí proti riziku zamezení převodu výnosů z investic, vyvlastnění nebo politicky motivovanému násilnému poškození „I“

Pojištění úvěru poskytnutého v souvislosti s investicemi českých právnických osob v zahraničí proti riziku nesplacení „If“

Pojištění úvěru na financování prospekce zahraničních trhů proti riziku nezaplacení „P“

Pojištění výrobního rizika „V“

Pojištění bankovní záruky související s plněním smlouvy o vývozu českým vývozcem „Z“

Zdroj: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/exportni-garanci-a-pojistovaci/nabidka-sluzeb-exportni-garanci-a/1000562/2023/>

Příloha 5: Seskupení zemí

EU 15:

Belgie, Dánsko, Finsko, Francie (vč. Monaka a departementů - Francouzská Guyana, Guadaloupe, Martinik a Réunion), Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Spojené království (vč. ostrovů Man, Guernsey a Jersey), Španělsko, Švédsko

EU 25:

Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie (vč. Monaka a departementů - Francouzská Guyana, Guadaloupe, Martinik a Réunion), Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království (vč. ostrovů Man, Guernsey a Jersey), Španělsko, Švédsko

ESVO:

Island, Lichtenštejnsko, Norsko (vč. území Svalbard a Jan Mayen), Švýcarsko

Ostatní vyspělé tržní ekonomiky:

Andorra, Austrálie, Faerské ostrovy, Gibraltar, Grónsko, Izrael, Japonsko, Jihoafrická republika, Kanada, Nový Zéland, San Marino, Spojené státy (vč. Portorika), Turecko, Svatý stolec (Vatikán)

Rozvojové ekonomiky:

Afgánistán, Alžírsko, Americká Samoa, Americké Panenské ostrovy, Angola, Anguilla, Antarktida, Antigua a Barbuda, Argentina, Aruba, Bahamy, Bahrajn, Bangladěš, Barbados, Belize, Benin, Bermudy, Bhútán, Bolívie, Botswana, Bouvetův ostrov, Brazílie, Britské indickooceánské území, Britské Panenské ostrovy, Brunej Darussalam, Burkina Faso, Burundi, Ceuta, Cookovy ostrovy, Čad, Dominika, Dominikánská republika, Džibutsko, Egypt, Ekvádor, Eritrea, Etiopie, Falklandy, Fidži, Filipíny, Francouzská jižní území, Francouzská Polynésie, Gabon, Gambie, Ghana, Grenada, Guam, Guatemala, Guinea, Guinea-Bissau, Guyana, Haiti, Heardův ostrov a McDonaldivy ostrovy, Honduras, Hongkong, Chile, Indie, Indonésie, Irák, Írán, Jamajka, Jemen, Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy, Jordánsko, Kajmanské ostrovy, Kambodža, Kamerun, Kapverdy, Katar, Keňa, Kiribati, Kokosové ostrovy, Kolumbie, Komory, Kongo, Konžská demokratická republika, Korea, Kostarika, Kuvajt, Lesotho, Libanon, Libérie, Libye, Macao, Madagaskar, Malajsie, Malawi, Maledivy, Mali, Maroko, Marshallovy ostrovy, Mauricius, Mauritanie, Mayotte, Melilla, Menší odlehlé ostrovy USA, Mexiko, Mikronésie, Montserrat, Mosambik, Myanmar, Namibie, Nauru, Nepál, Niger, Nigérie, Nikaragua, Niue, Nizozemské Antily, Norfolk, Nová Kaledonie, Okupované palestinské území, Omán, Pákistán, Palau, Panama, Papua Nová Guinea, Paraguay, Peru, Pitcairn, Pobřeží slonoviny, Rovnicková Guinea, Rwanda, Saint Pierre a Miquelon, Salvador, Samoa, Saúdská Arábie, Senegal, Severní Mariany, Seychely, Sierra Leone, Singapur, Somálsko, Spojené arabské emiráty, Srí Lanka, Středoafriká republika, Súdán, Surinam, Svatá Helena, Svatá Lucie, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Tomáš, Svatý Vincenc a Grenadiny, Svazijsko, Sýrie, Šalamounovy ostrovy, Tanzanie, Thajsko, Tchaj-wan, Timor-Leste, Togo, Tokelau, Tonga, Trinidad a Tobago, Tunisko,

Turks a Caicos, Tuvalu, Uganda, Uruguay, Vánoční ostrov, Vanuatu, Venezuela, Wallis a Futuna, Zambie, Zimbabwe

Evropské tranzitivní ekonomiky:

Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Srbsko a Černá Hora, Makedonie, Rumunsko

SNS (Společenství nezávislých států):

Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina, Uzbekistán

Euro-zona (12):

Belgie, Finsko, Francie, Itálie, Irsko, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko

Ostatní:

Čína, Kuba, Laos, Mongolsko, Severní Korea, Vietnam

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/o/6001-04-v_lednu_az_prosinci_2004-seskupeni_zemi_po_vstupu_do_eu